

1970

VASARIS-FEBRUARY

LAIŠKAI
LIETUVIAMS

AR JIE BESUPRANTAMI MUMS?	Redaktorius	38
STABAI IR TIESA	B. Markaitis, S. J.	39
BAŽNYČIOS VIENYBĖ PO II VAT. SUSIRIN.	Kard. Suenens	42
EILĖRAŠČIAI	Marija Saulaitytė	47
ATEISTAI	A. Tamošaitis, S. J.	48
BANGPŪTYS IR GINTARĖ	V. Frankienė-Vaitkevičienė	52
MONTESORINIS AUKLĖJIMAS	D. Petrutytė	60
SENELIAI — ŠEIMOS TURTAS	Gailutė Valiulienė	64
KNYGA SU APGAULINGU PAVADINIMU	D. Bindokienė	65
GIMTASIS ŽODIS		67
FILMAI	S. Semėnienė	69
LIETUVIŲ KATALIKŲ CENTRAS	J. Vaišnys, S. J.	70
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS		72

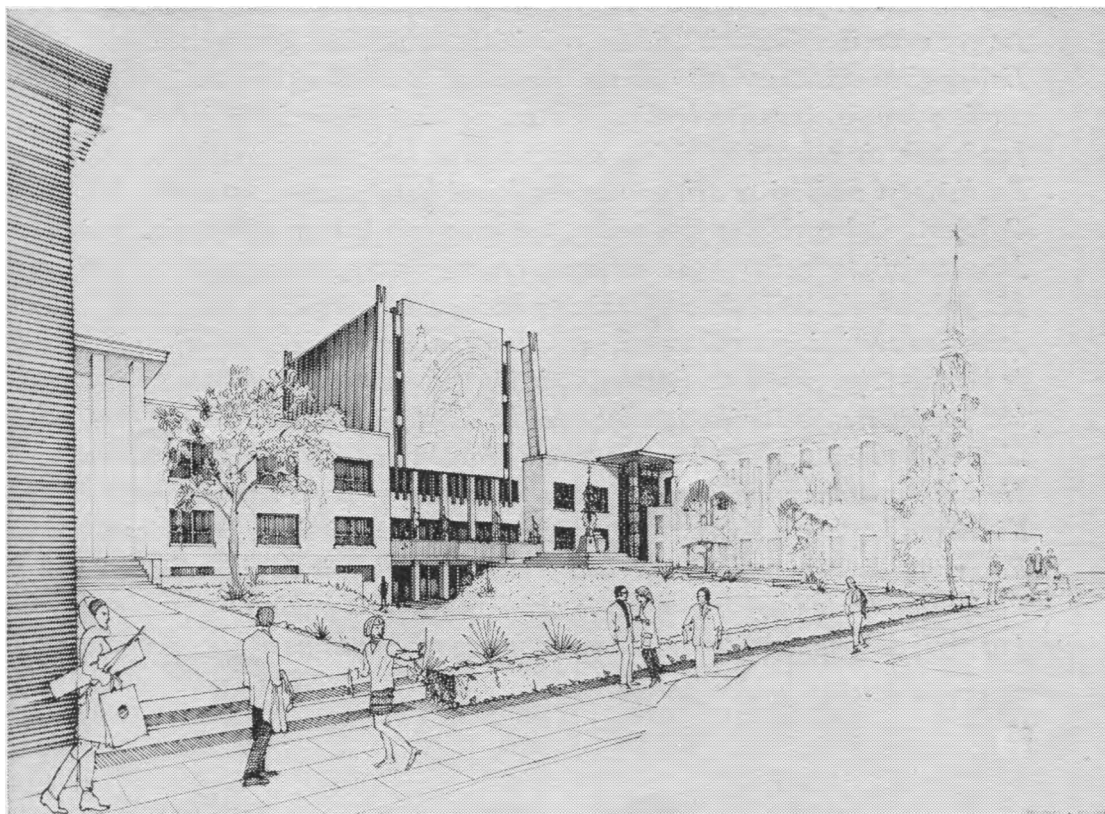
Šio numerio viduriniai puslapiai iliustruoti Algimanto Kezio, S. J., nuotraukomis iš neseniai pasirodžiusios knygos “Sidewalk”. 37 psl. — Jaunimo Centro praplėtimo projektas. Užsklandos — Jūratės Eidukaitės.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, prof. Petras Jonikas (kalbos skyriaus patarėjas), Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Vaclovas Kleiza, Nijolė Užubalienė. Meninė priežiūra — Dalia Rėklytė-Aleknienė. Fotografija: Uosis Juodvalkis, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys, S. J. Administracija: Petras Kleinotas, S. J., ir Dana Kurauskienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

Išbėgę iš gimtosios tėviškės namų,
Paklydome pasaulio Babilone,
Kur lekiam, skubam, ieškome,
Bet kur ir ko — dažnai nežinom patys.
Iš didmiesčio klaidžių ir suraizgytų gatvių,
Kur tiek tamsos, ir triukšmo, ir klastos,
Nelengva bus išeit i šviesų kelią,
Jei mūsų mintys ir troškimai
Nekils aukštyn nuo žemiškos traukos
Ir nežiūrės į galutinę pergalę,
Kuri užbaigs šią skaudžiąją Golgotą.

AR JIE BESUPRANTAMI MUMS?

Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris
Ir vaikams užtekės nusiblaivęs dangus,
Mūsų kovos ir kančios, be ryto naktis
Ar jiems besuprantamos bus?

M a i r o n i s

*Kai Vasario Šešioliktosios proga susirenkame į sales ir užgiedame Tautos himną,
ne vienam vyresniosios kartos lietuviui per veidą ašara nurieda.
Jaunimas žiūri, stebisi ir nesupranta, kam ta ašara, kam čia jaudintis.
Juk ir jie mokykloje dažnai Amerikos himną gieda, bet niekad giedodami neverkia
Kai Čikagoje prie Laisvės Kovų paminklo susirinkę Marija, Marija užgiedam,
žiūrėk, koks buvęs pulkininkas ar generolas pravirksta, lyg motiną laidodamas.
Dėl ko tie mūsų tėveliai ar seneliai tokie jautrūs, sentimentalūs?
Juk ir mes drauge su jais giedam, o nei čia mums taip jau graudu, nei ką.
O ar žinote, dėl ko jiems tokiomis progomis per veidą ašaros rieda?
Tautos himnas jiems primena tėvynę, kurios laisvė buvo taip brangiai išpirkta.
Jie ten gimė, augo ir gyveno, planuodami savo ir savo vaikų laimingą ateitį,
bet staiga buvo priversti palikti tėvynę ir bėgti svetur, kur viskas taip svetima.
Marija, Marija prie paminklo išgirdę, jie prisimena Karo muziejaus sodelį Kaune
Jie lyg mato išblyškusiais veidais, tyliai atžygiuojančius karo invalidus.
Jie lyg girdi liūdnius trimto garsus, skelbiančius sunkias praeities kovas,
pralietą kraują, žuvusius brolius, dar gal ne visai užgijusias žaizdas.
Jau ir tada tie vakarai muziejaus sodely būdavo toki melancholiški, liūdni...
Bet liūdesys maišėsi su džiaugsmu, nes laisvė buvo atgauta, atkovota, laimėta.
O dabar... Dabar vėl prarasta viskas, kas buvo taip brangu ir brangiai kainavo.
Jūs, jaunieji, ten nebuvote, to nematėte, nepergyvenote, tad negalite suprasti.
Jūs gal niekada visiškai nesuprasite tų karių, karininkų ir savanorių.
Jums bus svetimi jų sentimentai, jų liūdesys, ašaros ir ilgi pasakojimai.
Ir jūs subręsite, pasensite. Pasakosite ir jūs savo vaikams ar anūkams,
kas jus jaunystėje žavėjo, jaudino, dėl ko džiaugėtės ar liūdėjote.
Manote, kad jauniems bus tai įdomu? Manote, kad jus įvertins ir supras?
Jie stebėsis, traukys pečiais, kad jums tai įdomu — jiems bus nuobodu.
Kiekviena karta yra skirtinga ir skirtingus dalykus skirtingai pergyvena.
Pergyventi linksmi ar liūdni įvykiai greitai neišdyla, jie ilgai pasilieka.
Plyšys tarp kartų buvo ir bus, bet jo nereikia gilinti ir platinti.
Į tą plyšį dėkime supratimą, įvertinimą ir pagarbą, tada jis nebus toks gilus.*

R e d a k t o r i u s

STABAI IR TIESA *B. MARKAITIS, S.J.*

(Ištrauka iš pamokslo, pasakyto mokslininkų suvažiavimo proga)

Istorija liudija, kad žmogus linkęs statyti stabus įvairiose gyvenimo srityse. Jis prisistato stabų tiek tiksluosiuose, tiek metafiziniuose moksluose. Jo gyvenimo kelias abiejose pusėse nustatytas stabais. Nuostabu, kaip lengvai jis juos stato ir kaip nepaprastai sunkiai griaua. Kaip lengvai žmogus leidžia įstatymus ir kaip sunkiai juos keičia. Net dalykams nustojus prasmės ir svarbos, žmogus juos konservuoja. Atrodo, kad jis nelinkęs iš savęs mokyti. Tai viena priežastis, dėl ko mus supa stabai. Mes, katalikai, esame įpratę tyčiotis iš stabmeldžių, bet kiekvienas žmogus apokaliptinėje žmonijos istorijoje yra ir, turbūt, pasiliks stabmeldys.

Ir į mokslą žmogus žvelgia stabmeldžio akimis, bet kas gi yra mokslas, jei ne smalsumas sužinoti tikrąją dalykų prigimtį ir jų paskirtį? Pastovus ir aktyvus smalsumas virsta žinojimu, o žinojimo galutinė išvada yra tiesa. Net antgamtinė tiesa yra šio smalsumo ir dieviško apreiškimo bendrinis rezultatas. Klydome manydami, kad mums iš dangaus duota pilnutinė, išbaigta, visais atžvilgiais išsemta tiesa, kad žmogui tenka ant kelių ją priimti, kad jis daugiau nieko jai nebegali pridėti. Toks tiesos ir jos ieškojimo supratimas, kai jis pritaikomas visoms gyvenimo sritims, yra nuolatinis nesusipratimų ir klaidų šaltinis. Šiandien matome, kad niekas neturi monopolio nei tiesai, nei žinojimui, nei žmogaus pažinimui, o tuo labiau Dievo pažinimui.

Mes, katalikai, kartais per drąsiai paneigdavom kitiems tą, ką sau per lengvai pripažindavom. Kiekvienas ieško tiesos ir kiekvienas šiek tiek jos randa. Vienas daugiau, kitas mažiau. Visas gyvenimas yra nuolatinis tiesos ieškojimas. Ir pagaliau, kokia ta tiesa bebūtų: religinė, empirinė, metafizinė, politinė ar ekonominė, ji yra ilgų ieškojimų rezultatas. Šie ieškojimai papildo tiek atskiras tiesas, tiek bendrinės tiesos konglomeratą. Bet kiekviena pastanga sužinoti naują tiesą ar naują senos tiesos bruožą liudija, kad nei tiesai, nei jos ieškojimui negalime nustatyti ribų. Ir šiandien gyventume urvuose, jei nebūtų atsiradę drąsių, smalsių žmonių. Ir šiandien tebekalbėtume apie kelionę į mėnulį, jei nebūtų atsiradę žmonių su vizija, drąsa, smalsumu.

Smalsumas gali pasirodyti nerimtu žodžiu. Imkime tad rimtesnį žodį, pvz. norą žinoti. Ar šis noras žinoti nėra žmogaus nuolatinis palydovas? Ar jis nėra gyvenimo saulė, vilties šviesa ir tiesos veidrodis? Kokia nelaimė ir tragedija, kai šis noras bandomas suvaržyti, ypatingai Dievo vardu; kai iš jo tyčiojamosi, kai jam grasoma inkvizicija ir nuodėmė. Nežiūrint šio noro žinoti, mūsų tiesa yra nepilna, taip kaip ir mūsų žinios nepilnos. Naudodamiesi įvairių tikrovių, jėgų bei elementų rezultatais, net šiandien pilnai nesuprantame jų prigimties ir struktūrinio principo, net šiandien nežinome, kas yra elektra, kas yra tikroji atomo jė-

gos paslaptis, kas gravitacijos fenomenas, iš kur gauna mįslingąją jėgą magnetinis laukas ir t. t. Kadangi visi turime įgimtą smalsumą ir norą žinoti, atrodo, kad tuo pačiu turime ir įgimtą pareigą ieškoti pilnutinės tiesos, kiek ji mums gyvenime atsiveria. Todėl nestatyme nei sau, nei kitiems jokių kliūčių. Nesislėpkime už barikadų. Nebandykime izoliuotis. Tvirtinantieji, kad viskas jau atrasta, kad nieko naujesnio, geresnio nebesugalvosime, pareiškia du dalykus: savo ribotumą, kurį jie bando primesti kitiems žmonėms, ir savo pesimizmą, kuriuo paniekina dabartį ir pareiškia tikėjimo stoką ateičiai. Liūdna, kai žmonės bando leisti įstatymus visiems amžiams. Liūdna, kai jie mums perša atbaigtą tiesą. Liūdna, kai jie mums siūlo statinį pasaulį. Bet gyvenimas yra dinaminis, nuolat judas, nuolat kintas. Užtat mes turime jausti pagarbą bei dėkingumą dabarčiai ir turime išreikšti pasitikėjimą ateičiai. Kitaip mes būsime tie žmonės, kurie nuolat bandė pasilikti urvuose.

Šiandien mums prasminga proga pasidžiaugti. Suvažiavę įvairių sričių mokslininkai ir menininkai apčiuopiamiausiu būdu rodo, kiek daug mūsųose dvasingumo, kūrybingumo ir kūrybos. Šie brangūs asmenys dalinasi su mumis tuo, ką jie yra sukūrę, atradę, pasisavinę, sužinoję. Brangios tos vailandos, kai galime pabuvoti tokių žmonių tarpe. Šis faktas duoda mums akstiną prisiminti keletą dalykų, kurie šiandien nepaprastai svarbūs. Pirmiausia, mes turime žiūrėti į ateitį su dideliu pasitikėjimu. Antra, manau, neklystu sakydamas, kad šiandien tiek mokslo, tiek mokslininkų uždavinys

yra svarbesnis, negu anksčiau, ir štai dėl kokių priežasčių. Moderniosios susisiekimo priemonės mums leidžia lengviau ir greičiau galvoti apie visą pasaulį, apie visą žmogų. Mes turime didesnę kompetenciją ir matome aiškesnį reikalą nusikratyti prietarais, veidmainyste ir sustingimu, kurie mus gundo dalinti žmones į atskiras ir priešingas grupes, tautas, rases, lengvai pamirštant asmens skirtingą ir nepamėgdžijamą individualybę. Religija, kiek istorija rodo, ne visuomet sugeba žmones suvienyti. Nežiūrint to, kad krikščionybė turi nuostabią vienijančią jėgą, vis dėlto krikščionys konkrečiuose atvejuose ta vienijančią jėgą nepasinaudoja. Ir tokiu būdu mes su nusivylimu turime sakyti, kad iki šiol religija pasaulio nesuvienijo. Bet mes taip pat turime sakyti, kad žmogus vis dėlto vaduojasi iš praeities vergijos pančių, kad jis darosi laisvesnis, jo galvojimas platesnis, jo sąžinė jautresnė, kad pagaliau net įstatymas, kurį jis leidžia bendram gerui, turi daugiau laisvės, nes jame yra daugiau supratimo ir atjautimo.

Todėl mokslui ir mokslininkui tenka ypatingas uždavinys: vesti žmogų vienijančiu, o ne skiriančiu keliu. Tai nuostabi misija, kuri savo prigimtimi turėtų tekti religijai, religiškai nuteiktam žmogui. Ji šiandien tenka mokslui. Bet mokslas turi pažinti savo misiją. Mokslininkas turi būti įkvepiantis vadas, kuris žmones vienytų, nes jis ne tik ieško tiesos, ne tik tą tiesą atranda, bet ir ta tiesa dalinasi. Savaime aišku, kad vienas asmuo šiandien nei viso mokslo, nei visos tiesos aprėpti negali. Čia mokslas gali būti vienijančiu veiksniu. Kadangi individualiai mums ne-

įmanoma visko pažinti, mums į pagalbą ateina kolektyvinis galvojimas, ieškojimas ir atradimas. Ne toks kolektyviškumas, kuris sunaikina individą, asmenybę, bet toks, kuris tiesos šaltinius suveda į plačią žinojimo upę, kuris tiesą atranda, ją pasidalina ir visų žinojimą padidina. Štai mokslo ir mokslininko uždavinys — vienyti.

Po antrojo pasaulinio karo iki šandien daug skiriančių sienų subyrėjo, daug tiltų pastatyta. Bet ne viena naujai gimusi valstybė vėl bando kartoti praeities klaidas, pasukdama izoliacijos keliu ir atsisakydama tolerancijos. Štai misija: vienyti žmones, išlaisvinti juos iš izoliacijos pančių, inkvizicijos grėsmės, kad, nežiūrint skirtingų pažiūrų ir įsitikinimų, mes būtume žmogus žmogui, kad mes statytume pasaulį, kuris remiasi žmogiškumo, o ne brutalumo dėsniais. Perdaug dažnai žmoguje pabunda gyvulys. Nežiūrint kilniausių įsitikinimų ir idealų, labai dažnai mes turime reikalą su gyvuliu. Karai yra nuolatinis liudininkas, kad žmogų valdo gyvulys, kad problemos sprendžiamos brutaliai, gyvuliškai, bet ne žmogiškai.

Kitas uždavinys, kuris šiandien mokslui ir mokslininkui atsiveria ypatinga svarba, ypatingu skubotumu, yra žmogaus integracija. Man persąsi nuomonė, kad vienas svarbiausių dalykų bendrame žmogaus išsilavinime yra menai. Ir aš drįstu sakyti, kad daugelis šių laikų nelaimių priskirtina menų praktiškam nebuvimui žmoguje. Ar mes imsime literatūrą, garsinį ar vaizdinį meną, jei nėra jautrumo grožiui, jeigu nėra atvirumo visa tam, kas gera, kilnu, tai daugelis mūsų vertingiausių pastangų sudūžta ant uolos ir

nėra vilties ateičiai. Už tai svarbu suprasti ir įsitikinti, kad menai gali kiekvieną žmogų papildyti, patobulinti. Su tam tikru pagrindu Leninas yra pasakęs, kad jis mielai klausytųsi geros muzikos, bet muzika jį švelnina, padaro jautrų kitam žmogui. Manęs, girdi, laukia revoliucija, nežmoniškai sunkūs uždaviniai. Aš negaliu sau leisti klausytis muzikos, tapti švelniu, jautriu žmogumi. Gal čia nurodyta pati problemos širdis. Šiandien įvairios priemonės mus galėtų labai lengvai arčiau supažindinti su menais. Bet mes nuolat susiduriame su tragedija, kuri liudija, kad nėra mumyse jautrumo grožiui, kilnaus jautrumo gėriui. Gal todėl taip lengvai atsukame nugarą kitam žmogui.

Štai kokie du uždaviniai ypatingai šiandien laukia mokslo ir mokslininkų: vienyti pasaulį ir integruoti žmogų. Integruoti ta prasme, kad jis taptų pilnas žmogus, kad jis nebūtų vien tik siauros srities specialistas, kad jis nebūtų vien tik siauras nacionalistas, kad jis nebūtų siauras vienos srities apaštalas. Mums reikia žmonių, kurie nuolat ieško tiesos, kurie nuolat papildo savo žinojimą nauju atradimu, kurie yra nuolat atviri kitam žmogui, kito nuomonei. Gal būt, mums reikia daugiau gyvenimo išminties, kurios atėjome pasisemti Šv. Mišių aukoje. Be išminties nebus ir drąsos iš arčiau pažvelgti į mūsų stabus ir įsitikinti, kad jie yra tuščiaviduriai. Ir kas svarbiausia, kad tai yra žmonių rankų darbas. Nereikėtų iš to tyčiotis, nereikėtų smerkti praeities, nes mes plautume šaką, ant kurios sėdime. Vis dėlto mums reikėtų dažniau prisiminti, kad ką žmogus sukuria, yra laikina. Tai

BAŽNYČIOS VIENYBĖ PO II VATIKANO SUSIRINKIMO

(pagal kard. Suenens)

Tęsiame kardinolo Suenens interviu metu pareikštas mintis apie Bažnyčios vienybę po II Vatikano susirinkimo. Praėjusiuose "L. L." numeriuose buvo kardinolo pasisakymai apie dvi skirtingas Bažnyčios vienybės sampratas, apie popiežiaus ir vyskupų santykius, apie vyskupo santykius su Dievo tauta, apie Bažnyčios įstatymų keitimą po II Vat. susirinkimo ir apie popiežiaus rinkimą. Šiuose puslapiuose bus kardinolo aiškinimas, kaip popiežius yra aprašytas daugybe pareigų, kurios dažnai nustelbia jo pirminius uždavinius.

G.K.K.

6. APKROVIMAS PAREIGOMIS

"Savo knygoje (Coresponsibility in the Church) jūs sakote: 'Po II Vatikano susirinkimo popiežystė nekatalikų

liudija istorija. Štai pagrindinė priežastis, kodėl mes nuolat turime ieškoti ir nepavargti. Jeigu žmogus neieško ir nebando, jis atmeta dabartį ir aiškiai pasako: aš nepasitikiu ateitimi. O vis dėlto ateitis yra mūsų viltis ir mūsų šviesa. Broliai ir sesės, šių Šv. Mišių metu kreipkimės į Visagalį, kad jis mums duotų gyvenimo išminties nuolat ieškoti tiesos. Pilnesnės, tobulesnės. Nuolatos dėti pastangas vienyti, vienyti pasaulį ir integruoti žmogų. Dėti pastangas, kad tiek mes, tiek tie, kurie nuo mūsų priklauso, kasdien darytųsi pilnesnį, tobulesnį žmonės.

pasauliui atrodo kaip absoliuti monarchija, nesuderinama su bet kokia kolegiališko forma'. Koks yra popiežiaus vaidmuo kolegiališko atžvilgiu po II Vat. susirinkimo? Ką galvojate apie pageidavimus turėti neitalų popiežių? Ar tai padėtų kolegialiskumui?"

Pirma atsakysiu į paskutinįjį klausimą. Ne tiek svarbu, ar italas, ar ne, daug svarbiau pats popiežiaus vaidmuo Bažnyčioje ir pasaulyje naujose posusirinkiminėse aplinkybėse. Klausimas apie popiežiaus tautybę yra ant-raeilis.

Grįžtu prie klausimo apie įvairias popiežiaus pareigas. Atsivertę popiežiaus metraščių, pastebime, kad jis yra Romos vyskupas, Romos provincijos arkivyskupas ir metropolitas, Italijos primas, Vakarų patriarchas, visuotinės Bažnyčios galva ir taip pat Vatikano valstybės galva.

Čia pagrindinis klausimas yra, kurios iš visų šių pareigų plaukia iš dieviškojo įstatymo, o kurios remiasi tik istoriniu atsitiktinumu. Yra svarbu pabrėžti dvi pagrindines, dieviška teise paremtas funkcijas: kiekvienas popiežius būtinai turi būti Romos vyskupas ir vyriausias visos Bažnyčios ganytojas.

Kaip Romos Bažnyčios vyskupas, kiekvienas popiežius turi padaryti tą Bažnyčią visų pasaulio Bažnyčių motina ir vadove — *mater et caput omnium Ecclesiarum* — kaip yra parašyta Late-

rano bazilikos priekyje. Laterano bažnyčia yra oficiali Romos vyskupo katedra. Reikia pripažinti, kad Romos Bažnyčiai priklauso pirmenybė tikėjimo ir meilės srityje. Tai nuo pradžių priklausė "Dievo Bažnyčiai, kuri yra Romoje", Petro ir Povilo įsteigta ir jų bei daugybės kitų kankinių bei šventųjų krauju gaivinama. Religinis ir pastoralinis Romos spinduliavimas turi patraukti į save visų akis. Ji turi būti krikščioniškojo gyvenimo šviesa ir aukštai pastatytas žibintas.

Antgamtinis Romos Bažnyčios prestižas yra svarbus veiksnys, jei norime matyti popiežių, jos vyskupą, pasireiškiantį pilna jo traukiama jėga. Todėl Romoje pasireiškia žmogiški netobulumai ir neteisingumai labiau piktins visą Bažnyčią, negu toki pat netobulumai kitur. Tad reikia stengtis, kad ten augtų pašaukimai, klestėtų parapijų gyvenimas, kad būtų pavyzdinė liturgija. Visa tai turėtų būti sektinu pavyzdžiu kitoms Bažnyčioms.

Yra aišku, kad visa tai, kas atpalaiduoja centrą nuo biurokratinio ir administratyvinio nerangumo, norint tobuliau gyventi Evangeliją, yra palaima ne tik pasauliui, bet pirmiausia pačiai Romai. Šiam tikslui paskutinię popiežiai skatino visus kurijos narius dalį savo laiko pašvęsti praktiškam apaštalavimo darbui.

Dabar prabėgomis pažvelkime į popiežiaus pareigas, kurias jam viena po kitos užkrovė praėjusieji amžiai.

Vatikano valstybės galva. Popiežius paveldi Vatikano valstybės valdytojo pareigas, bet šios pareigos niekuomet nesirėmė dieviška teise, nežiūrint, ką tuo klausimu galvojo kard. Manning (jis tai norėjo įrašyti į Syllabus)

ir vėliau panašiai manė T. Capello, Gregorijaus universiteto bažnytinės teisės profesorius.

Romos provincijos arkivyskupas bei metropolitas ir Italijos primas. Čia atsirado naujas elementas — Italijos vyskupų konferencijos įsteigimas. Tai yra dalis decentralizacijos proceso, kuris turės nemažą reikšmę Italijos Bažnyčios organizacijoje.

Vakarų patriarchas. Popiežiaus yra ypatingi ryšiai su Vakarų Bažnyčia. Vakarų Bažnyčioje jis tvarko daug dalykų, kuriuos Rytų Bažnyčioje tvarko ne jis, bet jų patriarchas. Kaip žinome, patriarcho vaidmuo rytuose yra labai svarbus. Ši decentralizavimo forma, kaip pirmasis žingsnis, bus didelis laimėjimas Bažnyčiai, ypač ekumeniniu atžvilgiu.

POPIEŽYSTĖ IR KŪRIJOS SISTEMA

Grįžtame prie popiežiaus — visuotinės Bažnyčios galvos vaidmens. Pirmiausia reikia pastebėti, kad tai yra niekam *ne perleidžiamas* titulas. Kiekvienam Petro įpėdiniui jis priklauso asmeniškai, dieviška teise. Tai nereiškia, kad jis savo pareigas vykdo už Bažnyčios ar jos kolegiališkumo. Reiškia tik tai, kad šių pareigų jis negali niekam deleguoti.

Nereikia popiežystės maišyti su kurijos patarnavimais, atliekamais popiežiaus vardu. Vienas mano draugas, pasaulietis, dirbęs pasauliečių apaštalavimo srity, pasakojo, kaip gana ilgai trukęs susirašinėjimas su kūrijos tarnautojais jį apvylė. Beveik kiekvienas atsakymas buvo neigiamas. Bet kai jis tuos pačius savo laiškus perrašė į kitą kalbą, kai juos skaitė kitas kūrijos tarnautojas, rezultatai buvo visiškai skir-

tingi — jis gaudavo teigiamus atsakymus. Tai tik mažas pavyzdys, bet jis *įrodo*, kad yra skirtumas tarp popiežystės ir valdymo aparatūros. Romos kurija yra žmogiška organizacija, egzistuojanti dėl ją prašokančio atgamtinio pasaulio. Kritikuoti kūrijos sistemą nereikia kritikuoti Bažnyčios ar popiežiaus. Tai labai svarbu gerai suprasti. Šį skirtumą matome kiekviename istorijos puslapyje.

Pirmojo Vatikano susirinkimo metu vyskupai pateikė kūrijai ilgą skundų sąrašą. Tie skundai dar ir dabar yra aktualūs. Mūsų laikais Jonas XXIII apgailestavo kūrijos viešpatavimą. Vienas iš motyvų, kuris jį paskatino šaukti Bažnyčios susirinkimą (kuris teologine prasme yra virš kūrijos), buvo sumažinti kūrijos vaidmenį iki reikiamų proporcijų.

Diecezine plotme mes taip pat turime išsilaivinti iš visko, kas padaro vyskopus jų biurokratinio, juridinio ir administracinio aparato kaliniais. Turime būtinai tai padaryti, jei norime atlikti savo pagrindinį uždavinį — pasauliui skelbti Evangeliją visu jos grožiu ir Velykų šviežumu.

Toks išsilaivinimas iš viršaus, toks valdymo sistemos naujas pertvarkymas tikrai reikalauja milžiniškų studijų tarptautiniu mastu. Prie to galėtų prisidėti ne tik garsūs teologai, bet ir kiti specialistai, pasižymėję technikoje arba tarptautinėse organizacijose, pvz. Jungtinėse Tautose. Taip pat savo įnašu gali prisidėti firmų vadovai, sociologai ir kitų sričių darbuotojai. Neatidėliojant reikia pradėti sudėtingą, plačiai apimančią studiją. Tai būtų labai naudinga ir Bažnyčiai, ir tikintiesiems, ypač dabar, kai visame pasaulyje kriti-

kuojama dabartinė struktūra — tai įkvėptų jiems daugiau pasitikėjimo, nes jie juk myli Bažnyčią.

Manau, taip pat būtų naudinga sužinoti, kas praktiškai padaryta vadovavimo ir decentralizacijos srityse didžiuosiuose vienuolijų ordinuose ir kongregacijose, keičiant ir pritaikant savo nuostatus moderniam pasauliui po II Vatikano susirinkimo. Jėzuitai, manau, gerokai apsvarstė santykius tarp centro ir periferijos savo organizacijoje. Panašiai padarė ir krikščioniškų mokyklų broliai.

Aišku, šias išvadas galima pritaikyti Bažnyčiai ir jos valdymo formoms tik *mutatis mutandis* (keičiant tai, kas keistina), bet yra tam tikrų visuotinių politinių įstatymų, kurių ramia sąžine negalima užmiršti. Tai sakydamas, galvoju apie vieno savo netikinčio draugo (Leo Moulin) darbą. Jis yra žurnalo "Res Publica" redaktorius. Jo leidiniuose yra labai daug medžiagos, kaip viduramžiais vienuolynai prisidėjo prie Europos sudemokratinimo. Nuostabiu būdu gal pasaulis kai ką gražins iš to, ką yra gavęs iš Bažnyčios.

POPIEŽYSTĖS CHARIZMA

Popiežystė, išsilaivinus iš per daug centralizuotos sistemos, galės daug geriau vykdyti savo misiją. Argi nėra neperleidžiamoji ir sau lygios neturinti popiežiaus charizma — vienybės ir sugyvenimo dovana? Apie jį jungiasi atskiros Bažnyčios, vieningai tikėdamos Evangelija ir Prisikėlimu, stovėdamos virš visų teologinių mokyklų bei visų liturginių ar pastoralinių to tikėjimo apraiškų.

Nesakome, kad popiežius turėtų asmeniškai nustatyti liturgijos formas,

bet yra būtina, kad jis prižiūrėtų eucharistinio tikėjimo grynumą ir jam teikiamą pagarbą, kiekvienai tautai paliekant savitas išraiškos formas.

Taip pat popiežius yra vietinių Bažnyčių susibūrimo centre, kai jis atlieka savo rolę, skatindamas ir koordinuodamas misijų veiklą Bažnyčioje.

II Vatikano susirinkimas pabrėžė, kad negalime palikti vieno popiežiaus nešti evangelizacijos našta net iki pasaulio pakraščių. Turime įvykdyti tai, ką Paulius VI pavadino "vyskupų bendra atsakomybe pasauliniu mastu". Susivienijimas tarp atskirų Bažnyčių ir Romos palengvės tiek, kiek šis vyksmas eis drauge su idėjos sutarptautinimu ir pastoraciniu pasikeitimu tarp atskirų kraštų. Jeigu to nebus, tai visa kita bus tik vaidinimas.

SUSITIKIMAS IR VISUOTINĖ BENDRUOMENĖ

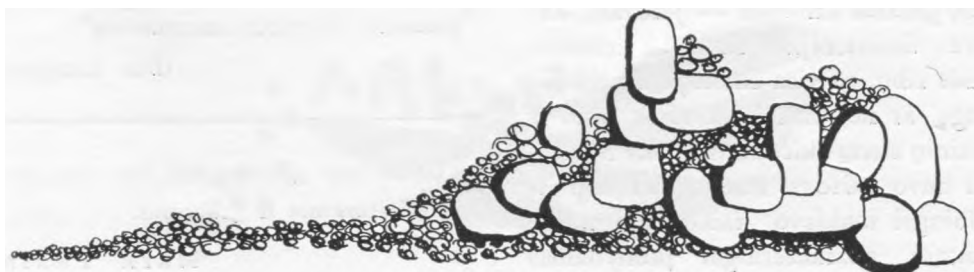
Roma galėtų būti ne tik abstraktus, grynai įstatymiškas, bet ir konkretus, gyvenimiškas susitikimo centras. Ji galėtų būti tokia vieta, kaip pvz. Jungtinės Tautos Niujorke, kur galima vesti dialogą, labai vertingą pasaulio taikai. Tas dialogas kur nors kitur būtų sunkiai įmanomas.

Roma gali didžiulis visuotinumą ir pasaulinės plotmės viziją, kurią būtų gera pažinti iš arti. Čia dažnai bus galima pastebėti problemų sudėtingumą,

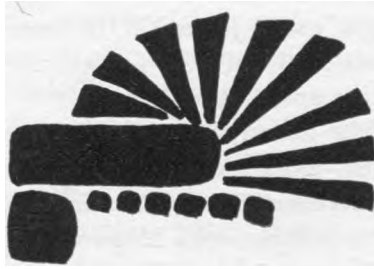
kurios vietinė plotmė galėtų atrodyti labai paprastos. Kūrija turėtų būti prieinama nuoširdžiam dialogui. Vyskupams ji neturi būti pristatoma, kaip vienintelė, galinti spręsti problemas vietoje. Kolegiališkumas yra menas, kurio arba drauge mokysimės, arba niekad neišmoksime. "Susirinkimo atžvilgiu", sakė Jonas XXIII, "mes visi esame naujokai". Tą pat galima pakartoti ir apie kolegiališkumą.

Jokių konstruktivių vaisių nepasieksime, jeigu kiekviena teisėta kritika, kiekvienas bandymas klausti bus laikoma puikybe arba bloga valia. Atviras nuomonės pareiškimas, su visa pagarba, bet be vergiškumo, yra pagrindinė sąlyga bet kokiam bendradarbiavimui, siekiant atsinaujinimo.

Kai šiandien kokia nors vyskupų grupė nutaria susitikti, į juos žiūrima, kaip į šamokslininkus. Nuo to kentėjome ir Susirinkime, nes negalėjome susitikti, kur taisyklių nebuvo pramatyta. "Bar Jonas" padėjo, nežiūrint viso triukšmo, tik iki tam tikro laipsnio, bet tai nebuvo tinkama vieta svarstyti svarbiems klausimams. Tokia susitikimo vieta galėtų būti Roma, jeigu kur nors prie Šv. Petro būtų galima susitikti ir pasidalinti mintimis, neturint nuolatos pasiteisinti, jeigu ne visur sutinkame. Ten galėtume šnekėti be baimės, kaip reikalinga padėti Bažnyčiai, kad ji atliktų savo misiją. Asmeninių

kontaktų niekas neatstos: per keletą minučių jie gali pašalinti nesusipratimus, jie daug naudingesni už rašytus pareiškimus, jeigu jie ir būtų objektyvūs, o ne įdubiai ar iškiliai pagaminti veidrodžiai, kas kartais, deja, pasitaiko.

Kalbant šiuo klausimu, reikėtų persvarstyti kas penkeri metai privalomus į Romą siųsti vyskupų raportus, lygiai ir *ad limina* vizitus, kurių įstatymas reikalauja iš vyskupų reguliariais laikotarpiais. Kiekvienas vyskupas nori atlikti tokį vizitą ne kaip gryną formulumą, bet tikro tikėjimo dvasia, atviro dialogo ir pilnu prieinamumu. Kuo mūsų bendravimas su Roma yra įvairresnis ir laisvesnis nuo juridinio formalumo, tuo daugiau Bažnyčia praturtės įvairiais ganytojiškais patyrimais ir tuo geriau ji galės skirti savo jėgas didžiosioms šiandieninio pasaulio problemoms.

Popiežius taip pat yra susivienijimo širdis tarp krikščionių Bažnyčių, sekant gražius užmojus — Jeruzalė, Ženeva... Susivienijimo širdis už krikščionybės ribų, su visa žmonija, ar ji religinga, ar ne, prašokant visus rasės ir tautinių sienų skirtumus. Koks nuostabus buvo vaizdas: Paulius VI taip iškalbingai maldavo taikos Jungtinėse Tautose, charakteringai įkūnydamas

Bažnyčią, kuri yra pačiose žmogiškos šeimos širdies gelmėse, artimai jausdamą jos skausmus ir viltis, *gaudium et spes* (džiaugsmas ir viltis) įsikūniję — tai galėjo matyti visas pasaulis.

Praėjusio balandžio mėn. 5 dieną skaičiau šiuos pagaunančius anglų mąstytojo ir agnostiko Arnold Toynbee žodžius: "Širdies pakeitimas yra visako širdis... Širdžių vienybė yra pirmoje vietoje". Kalbėdamas apie popiežių, jis tęsė: "Kai popiežius Paulius nusileido Ammano aerodrome savo kelionės metu į šventąsias vietas Jeruzalėje, jį sutiko ir sveikino minia, kurioje apie 90% turėjo būti musulmonai. Kitos kelionės metu jis atvyko į Bombėjų dalyvauti Eucharistiniame Kongrese. Jį vėl labai nuoširdžiai pasveikino minia, kurioje apie 90% buvo hindu tikėjimo. Galime spėlioti, kodėl popiežius palietė minių širdis, kurių tikėjimas nebuvo jo paties tikėjimas. Priežastis buvo ta, kad jie atpažino, jog popiežiaus rūpestis nesiribojo jo avidės nariais, o apglėbė visus žmones, visų tikėjimų, ką popiežius ir toliau rodo, nenuilstamai besidarbuodamas už pasaulio taiką".

Šie žodžiai iš naujosios Toynbee knygos "Experiences" yra kilnios pagarbos pareiškimas popiežiui. Jie paliečia ypatingą evangeliškąją Bažnyčios galvos misiją, kurią pagal II Vatikano susirinkimą reikia suprasti kaip "pasaulio vienybės sakramentą".

(Bus daugiau)

Išmok taip gyventi, kad, kai mirsi, tavęs gailėtųsi net ir graborius.

Mark Twain

MARIJA SAULAITYTĖ

DAR VIENA PASAKA NEIŠSAKYTA

Kuo remti tylų žvilgsnį
pasaulio, dar vieną kartą
apsisukančio ir randančio
pirmąją saulę,
įbridusią į vakarykštį
sapną?

Juk ten ir man
dar vieną kartą veriasi
neišsakyti toliai,
bet ten ir man nebėra vietos,
kol šviesos vakarykštės
paliečia mano slenkstį
ir lūžta per anksti.

BALTUOJA MIESTAS

Žiema turi jauną,
be išraiškos veidą,
kurio sunykimą lemia
atsitiktinės sąlygos,
visai nerimtos,
visai nesvarbios,

Ji skuba gatvėmis,
kol tamsu,
kol nestaigi aušra
atleidžiai duoda laiko
prisidengti.

Baltuoja miestas,
ir visos gatvės
turi naują kryptį,
ir tik žiema,
tik ji viena suabejoja
savimi.

KAI TU IŠEISI

Kai tu išeisi,
nebesuprasiu skirtumo
tarp sambrėškio ir saulės pakilimo.

Dangus, žiedais nuklotas,
primins, kad žemėj visad vasara,
skaudžiai žalia,
ir melsvai pilkos liūtys
klusniai pripildo išstatytus indus,
neliesdamos dangaus.

ŽIEMĄ

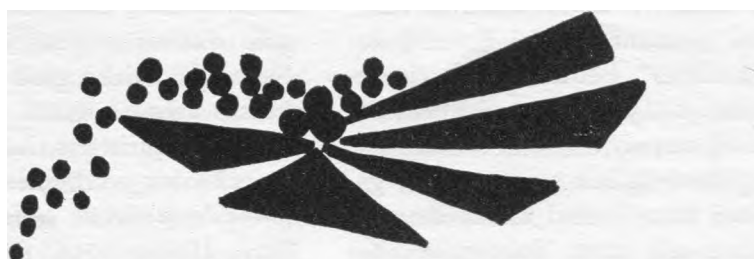
Aš nedrįsiu tavęs apkabinti,
kai, palaiminės slenkstį,
ant gaublio mėlynai nudažyta
ir per daug netikra lytimi
nuplauksi.

Žemėj ledas neskaudus
ir geras širdžiai.

Bet tada,
tau prailginus tamsą,
pasijusiu apsupta žiemos.

UOSTAS

Bėgiai sueina toluoj.
Raminuosi, norėdama manyti,
kad ten sankryža,
už kurios visomis kryptimis
drąsi pilnatis,
sidabrinės gožos,
valtys ant kranto
ir kelione patenkinto
jūrininko daina.

ATEISTAI *ANICETAS TAMOŠAITIS, S. J.*

Iš visų dalykų, kuriuos randame evangelijoje, vienas krinta į akį savo dažnumu — žmonių tikėjimas arba netikėjimas. Kristus ne kartą prikiša savo mokiniams jų menką tikėjimą. Ištraukęs iš vandens skęstantį Petrą, jį apibara: "Mažatiki, kodėl suabejojai?" Tomui liepia dėti pirštus į savo žaizdas ir ne abejoti, o tikėti. Vadina palaimintais tuos, kurie, nors nematė, įtikėjo. Atnešamus pas save ligonius klausia, ar tiki, kad galėtų būti jo pagydyti. Išlaisvinęs juos iš kūno ar dvasios ligų, paprastai atleidžia, sakydamas: "Tavo tikėjimas išgelbėjo tave". Žengdamas į dangų, siunčia apaštalus į pasaulį šiais žodžiais: "Kas tikės, bus išgnytas; kas netikės, bus pasmerktas". Tikėjimas iš tikrųjų yra krikščionybės pamatas. Todėl, nuėję sekmadienį į bažnyčią ir išklause evangelijos, vieningai ir iškilmingai drauge su kunigu tariame: "Tikiu!"

Mes tikime. Bet yra daug žmonių pasaulyje, gal būt, net mūsų kaimynų ir draugų, kurie netiki. Netikinčius Dievu vadiname ateistais. Žodis kilęs iš graikų kalbos: neigiamos dalelės *a* "ne" arba "be" ir *teos* "Dievas". Lietuviškai jį esame tiksliai išsivertę žodžiu "bedievis". Bet šio žodžio čia nevartosime, nes yra įgavęs niekinantį ir žeminantį atspalvį.

Regėdami aplink save ateizmą, galime imti manyti, kad visada daugiau ar mažiau taip buvo. Toks galvojimas

suvis klaidingas. Vienoje prancūzų katalikų intelektualų savaitėje istorikas Daniel-Ropsas pagrįstai nurodė: "Ateizmas žmonijoje, ypač Vakarų kultūros istorijoje, yra perdėm naujas reiškinys. Prieš septynetą šimtų metų ateistinis nusistatymas būtų buvęs tiesiog neįmanomas. Tada tikėjo kiekvienas. Visi, nuo didžiausio iki mažiausio, nuo mokyčiausio iki didžiausio nemokšos, ne vien tikėjo Dievo buvimą, kaip to moko krikščioniškoji dogma, bet be atvangos visa gyvenime matavo vertybių mastu, kuriame Dievas buvo visko priežastis ir tikslas... Yra įvykęs radikalus perspektyvos pakitimas, sukrėtęs pačius religijos pamatus".

Praėjusiąjame šimtmeityje Ničė paskelbė, kad Dievas miręs. "Statistikos duomenys", tęsia Daniel-Ropsas, "patvirtina to vokiečių filosofo įžvelgį. Jie atskleidžia, jog didžiulei žmonių daliai visa vyksta, tartum Dievas būtų miręs, tartum būtų dingęs iš žemės, kurioje nebepripažįstama jam daugiau vietos. Net tose šalyse, kur ateizmas nėra padarytas dogma, plačios žmonių masės gyvena taip, tartum Dievo nebuvimas būtų aiškiausia tiesa... Tai be galo didžios svarbos istorinis faktas. Nereiškia nieko gera žiūrėti į jį pro pirštus arba nutylėti. Jis stato prieš sąžinę tų, kurie dar tiki, didžią problemą, už kurią svarbesnės vargu ar bėra" (*Monde moderne et le sens de Dieu*, Paris, Horay, 1953, 14-15 psl.).

Tokia yra ne vien to prancūzų istoriko nuomonė. Ir II Vatikano susirinkimas, kalbėdamas apie Bažnyčią dabartiniame pasaulyje, sako: "Ateizmas yra priskirtinas prie svarbiausių mūsų meto problemų ir turi būti nuodugniau apsvaistytas" (*II Vatikano susirinkimo dokumentai*, I t., 185 psl.). Mes jį, nors trumpai, apsvaistysime tokiu būdu: padalysime ateistus į tris rūšis ir išdėstysime apie juos tris taisykles.

TRYS ATEISTU RŪŠYS

Pirmoji rūšis yra *tariami* ateistai. Kodėl juos vadiname tariamais? Jie tariasi esą ateistai, bet iš tikrųjų nėra. Jie mano, jog neigia Dievą, bet iš tikrųjų nesąmoningai jį pripažįsta, nes Dievas, kurį neigia, yra ne Dievas, o kas kita. Tariamo ateisto pavyzdys, požiūriu į Kristų, gali būti apaštalas Povilas prieš savo atsivertimą. Jis persekiojo Bažnyčią, norėjo krikščionių religiją išrauti su šaknimis. Kodėl? Kadangi buvo pasiryžęs sekti tiesą, norėjo rauti šalin klaidą, sekė savo sąžinės balsu. Tik matė klaidą ten, kur buvo tiesa. Panašūs žmonės, nors ir tariasi, ateistai nėra. Kas apsisprendęs už tiesą, už gera, tas yra apsisprendęs už Dievą, nes Dievas yra gėris, Dievas yra tiesa, o sąžinės balsas yra Dievo balsas.

Antroji ateistų rūšis yra *elgesio* ateistai. Jie mano, kad Dievą pripažįsta, bet iš tikrųjų jį neigia savo elgesiu, darbais. Tokio ateisto pavyzdys yra krikščionis, kuris Dievą tiki savo smegenimis, bet neigia gyvenimu. Ši antroji rūšis yra priešingybė pirmajai. Ten asmuo tariasi netikintis, bet gyvena kaip tikintis. O čia tvirtina, jog tiki,

bet gyvena kaip netikintis. Todėl ten

— daug taurumo, o čia — daug veidmainiškumo, panašaus į tą, kurį taip pliekė Kristus fariziejuose. Dažnai, tiesa, tas veidmainiavimas nesąmoningas.

Trečioji ateistų rūšis yra *tikrieji* ateistai. Jie iš tikrųjų atmeta Dievą, kurį tikintieji išpažįsta. Žinoma, atmeta ne visi vienodai. Vieni galvoja, kad žmogus apie jį nieko negali žinoti. Kiti tvirtina, kad Dievas nereikalingas, nes visa galima išaiškinti be jo, svarbiausia mokslo tyrinėjimu. Treti net paties Dievo klausimo nekelia; tikėjimas jiems neaktualus dalykas. Šiems ir panašioms bendra tai, kad Dievo netiki, bet ir su juo nekovoja.

Tačiau yra ir tokių, kurie veda aktyvią kovą prieš visa, kas su Dievu susieta, prieš kiekvieną jo pėdsaką, net šešėlį. Tarp ką tik minėtų ir šių paprastai dar tas skirtumas, kad anie, atmetę Dievo idėją, jos vietoje palieka tuštumą. O šie deda žūtbutines pastangas naujai perlieti visą žmogaus minčių pasaulį, pakeisti visą vertybių sistemą. Šitokio ateizmo pavyzdys — komunistų dialektinis materializmas. Jam būdingas užmojis — sukurti laimę žemėje ūkiniu ir visuomeniniu žmogaus išlaisvinimu. Religija pačia savo esme šiam išvadavimui kliudanti: sukeldama viltį prasimanytu busimuoju gyvenimu, kreipianti žmogų šalin nuo tos laimės kūrimo žemėje. Todėl, ypač kur šio mokslo sekėjai paima į savo rankas valdžią, veda planingą priešreliginę propagandą, ją įsirašę net į valstybės konstituciją.

Tokios yra trys ateistų rūšys. Mūsų dėmesio centre, aišku, stovi trečioji — tikrieji ateistai: ir su Dievu nekovo-

jantieji, ir vedantieji kovą. Prieš svars-tydami toliau, galime įsidėmėti gerą dėsnį, kuriuo vadovaujasi kiekvienas tyrinėtojas, atradėjas, gydytojas: *pa-žinti dalykų priežastis*. Ir mūsų santy-kiuose su ateistais tai turi būti pirmas ir pagrindinis žingsnis — stengtis pa-žinti priežastis, dėl ko jie Dievą nei-gia. Kitaip ir mūsų kalbėjimas jiems daug kur važiuos pro šalį, ir jų aiški-nimas mums atsimuš į neklausančią au-sį. Naudos tebus, kiek iš ožio, neduo-dančio nei pieno, nei vilnos.

Tas priežastis ir pasvarstysime. Tik svarbu atsiminti vieną dalyką. Kiekvie-nas turime savą minčių pasaulį, asme-ninius įsitikinimus, skirtingą skonį. Tad ir kiekvieno ateisto priežastys sa-vos, asmeninės, skirtingos. Čia bus nu-rodytos vien trys bendros taisyklės. Kiek ir kaip jos galioja tam ar kitam ateistui, turi spręsti, kas artimiau pa-žįsta jo asmenį ir gyvenimą. Prieš tai dar pridėtina, kad kiekvienam tikin-čiajam, žvelgiančiam į netikintį, svei-ka būti nuolankiam. Juk tikėjimą tu-rime ne savo pačių galia, o Dievo do-vana. Jei būtume gimę ir augę kitoje pasaulio dalyje, iš kitų tėvų ar veikia-mi kitos aplinkos, gal patys šiandien būtume ateistai. Tad ir čia pravarti aukso taisyklė: nedaryk kitam to, ko nenori, kad tau darytų. Jei mes būtu-me netikėję, tikrai nenorėtume, kad kiti į mus žvelgtų niekinamai, arogan-tiškai, be pagarbos.

TRYŠ ATEIZMO TAISYKLĖS

Pirmoji taisyklė. Ateizmas beveik visada prasideda ne nuo proto, o nuo valios. Kad manęs per greit nešoktų kritikuoti skaitytojai ateistai, pridėsiu, jog šią taisyklę remia svara-
us kalibro

autoritetas — Maritenas. Tai ir lietu-viuose plačiai žinomas profesorius ir rašytojas. Pats užaugęs be Dievo ir re-ligijos, vėliau glaudžiai draugavęs su įvairiausių pažiūrų žmonėmis, gerai žino, apie ką kalba. Kokiu būdu, jis klausia, ateizmas gimsta žmogaus dva-sioje? Neprasideda nuo kokio nors teorinio svarstymo apie Dievą. Be abe-jo, ateistas godžiai kreipia dėmesį į Dievą neigiančią filosofiją. Neaplen-kia jis ir senos, apdėvėtos frazės, jog mokslinis pasaulio aiškinimas išmetė Dievo buvimą lauk. Tačiau ir toji filo-sofija, ir toji frazė yra antrinė teisini-mosi priemonė, o ne pirminis žmogų nustatęs motyvas. Tą filosofiją ir fra-zę jis priima kaip įrodytas. Jomis tiki. Kodėl? Todėl, kad jau prieš tai yra apsisprendęs eiti į tą, o ne į kitą pusę (*The Range of Reason*, London, Bles, 1953, 105 psl.). Taigi ateizmo bazė yra ne protas, o valia. O kodėl vienas apsisprendžia taip, kitas kitaip, lieka žmogaus laisvės paslaptis.

Antroji taisyklė. Nemaža dalis kal-tės dėl ateizmo krinta ant tikinčiųjų. Tai nurodo II Vatikano susirinkimas. "Aišku", sakoma ten, "žmonės, kurie, nesekdami sąžinės balso, apgalvotai stengiasi uždaryti savo širdį Dievui ir vengti tikėjimo klausimų, nėra be kal-tės. Tačiau... prie šio ateizmo atsiradi-mo gali nemaža dalimi prisidėti tikin-tieji, jeigu jie... savo religinio, dorinio bei visuomeninio gyvenimo trūkumais daugiau pridengia, negu atskleidžia tikrąjį Dievo ir religijos veidą" (*t. p.*, 186 psl.).

Istorija šiuos susirinkimo žodžius patvirtina. Praėjusiąjame šimtetyje darbininkų klasė didele dalimi nusi-gręžė nuo Dievo ir Bažnyčios. Kodėl?

Ne dėl teorinių svarstymų, o dėl netikusio krikščionių elgesio. Girdėjo skelbiant, kad pagrindinis jų religijos steigėjo įstatymas yra padėti artimui; kad jis atėjo skelbti džiugios naujienos kaip tik beturčiams ir skriaudžiamiems. Bet matė ir juto, kaip šitokių žmonių ir dėsnių sukurtos bendruomenės jie yra palikti savo pačių skurdui ir išnaudojimui, guodžiami blankia tolimo dangaus viltimi po mirties. Trumpai, darbininkų masės nusigrėžė nuo Bažnyčios todėl, kad krikščioniškasis pasaulis nusigrėžė nuo darbo žmogaus. Komunizmas didele dalimi yra mūsų, krikščionių, pasmerkimas. Paskutiniai žodžiai ne mano, o paimti iš Bostono arkivyskupijos laikraščio *The Pilot* (1961. II. 25., 4 psl.). Jame pridedama: "Jei katalikai būtų gyvenę savo tikėjimu taip, kaip komunistai gyvena savuoju, visas pasaulis seniai būtų pasidaręs krikščioniškas".

Trečioji taisyklė. Ateizmą pajėgiau gydyti gyvenimo pavyzdys, negu proto argumentas. Ši trečioji taisyklė plaukia iš dviejų pirmųjų. Žmonės retai darosi ateistai dėl teorinių svarstymų. Todėl juos žymiai stipriau veikia ne tikėjimo švytavimas argumentu, o jo demonstravimas gyvenimu. Nesakau, kad proto argumentų neturime vartoti. Mūsų tikėjimas nėra aklas, o protingas; kyla ne iš instinkto, o iš logikos. Tik žmogus taip jau padarytas, kad paprastai kelias į jo protą veda pro širdies vartus. Anglų priežodis gerai sako: "A man convinced against his will is of the same opinion still". Mes pasakytume: kai veikiamas tik proto sauso, žmogus įrodymų neklauso. Taigi argumentus vartoti gera, dažnai reikalinga, ypač kur tikėjimas puolamas.

Tik privalu nepamiršti, kad jie turi eiti ranka rankon su gyvenimo pavyzdžiais. Kitaip, maža tebus juose įtikinamos galios. Ypač jei mūsų gyvenimo pavyzdys ne tik su sakomais žodžiais neina, bet dargi juos griaua, tai savo tikėjimo argumentais esame panašūs į karvę, kuri, nors duoda pieno, po to užpakaline koja apverčia melžtuvę ir jį išlieja.

O širdies vartus, kaip žinome, pajėgiausiai atidaro meilė. Todėl mūsų argumentams iš visų gyvenimo pavyzdžių ji — geriausia palydovė. Kristus ne be pagrindo sako: "Iš to pažins, kad esate mano mokiniai, jei vienas kitą mylėsite". Be abejo, bus žmonių, kurie mūsų jiems rodoma meile piktinaudžiaus. Kai kurie ateistai stengsis ją naudoti kaip progą plėsti tikėjimą griunamai veiklai. Todėl ir meilė neturi būti akla, o vedama išminties. Nepamirškime, kad Kristus mums liepė balandžio neklastingumą jungti su žalčio apdairumu.

Sakytąsias mintis galime suglausti į trejetą sakinių. Ateizmas mus, tikinčiuosius, stato prieš didelį uždavinį. Jam vykdyti turime galingą padėjėją pačiuose ateistuose — kiekvieno žmogaus dvasioje glūdintį nerimą, kurį gali patenkinti tik begalinė būtybė — Dievas. Bet jie tąjį Dievą tiek teras, kiek jo bruožai bus įkūnyti mūsų gyvenime.

JAUNIMAS

BANGPŪTYS IR GINTARĖ

VANDA FRANKIENĖ-VAITKEVIČIENĖ

Nuo seniausių laikų buvo graži Baltijos jūra, graži ir didinga! Prie jos įsikūrė miestai, miesteliai, žvejų sodybos ir ištisi kaimai.

Smiltynėje (taip vadinosi vienas pajūrio kaimas) gyveno nuo senovės tik žvejai. Jų mažos trobelės ant smėlio kalvų buvo senos, palinkusios, šiaudiniais stogais, paveldėtos nuo tėvų ir senelių. Jose gimė, augo ir paseno žvejai, jų žmonos, vaikai ir anūkai. Smiltynės vietovė su kaimu buvo seniai žinoma ir mėgiama žvejų, nes buvo garsi žvejais milžinais, kurie mylėjo labiau už viską Baltijos jūrą.

Visų vyriausias žilabarzdis žvejys Rimtautas ir jo žmona Vandenė buvo seniausi Smiltynės gyventojai. Jie turėjo tris sūnus: Gintarą, Audrį ir Laimį. Visi jie buvo jauni ir tvirti vyrai, kaip girios ąžuolai, ir puikūs žvejai. Prie jūros visi trys gimė, prie jūros užaugo, todėl galėjo nardyti vandenyje, kaip žuvys. Visas žuvingiausias jūroje vietas žinojo ir nebijojo nei vėjų, nei audrų. Jie patys pasidirbo stiprias valtis, tvirtus irklus, turėjo motinos rankomis nunertus nesudraskomus tinklus ir laimingi jūroje žvejojo.

Senis Rimtautas pasižymėjo rimtumu ir protingumu. Jis sugebėjo visus kaimynų ginčus spręsti, susipykusius sutaukinti ir mergaitėms gerus vyrus

pripiršti, todėl visų buvo mylimas ir gerbiamas. Na, ir drąsesnio, ir geresnio žvejo visoje apylinkėje nebuvo. Jo žmona buvo nepaprasta verpėja ir puiki tinklų nėrėja. Suverpusi kanapių siūlus, ji tokius gražius ir stiprius tinklus savo vyrui ir sūnums nunėrė, kad ir jūros banginiai, į juos įkliuvę, nepajėgtų jų sudraskyti nei ištrūkti. Pamatę jos darbo tinklus, veik visi Smiltynės žvejai prašė jiems nunerti. Iš tolimų pajūrio vietovių atėję žmonės atnešdavo druskos, medaus ar kitokių gėrybių, kad galėtų gauti jos darbo puikų tinklą. Visa šeima savo darbu ir sumanumu tapo turtingiausia Smiltynėje. Niekas dėl to nesistebėjo ir niekas nepavydėjo. Juk visi dirbo ir ilgai niui sąžiningai praturtėjo. Ir štai nauja didoka troba šalia senutės trobelės, lyg Smiltynės kaimo papuošalas, atsirado. Džiaugsmas ir laimė toje troboje, toje šeimoje gyveno. Tiktai motina Vandenė turėjo rūpestį paslėpusi savo širdyje. Ji labai mylėjo savo vaikus ir pastebėjo, kad jauniausias sūnus Laimis nebuvo tikras žvejys, nors neišsidadė ir kartu su broliais žvejojo. Ji matė, kad jos jauniausiajam rūpėjo jūros grožis, o ne žuvavimas. Jį viliojo gamtos stebuklai ir dievai — Saulė, Mėnuo, žvaigždės ir šventi medžiai, o labiausiai vandens grožis. Motina rūpinosi

Žmonės jungia religiją, meilę ir bendrą darbą

ir nemiegojo naktimis, todėl juto, kaip Laimis šviesiomis mėnesienos naktimis, tylutėliai išslinkęs iš namų, skubėjo prie jūros. Ji pasekė sūnų ir matė, kaip jis suposi valtelėje ir gėrėjosi, džiaugėsi dangaus dievais: Mėnuliu, žvaigždėmis ir jų nuostabiais atspindžiais vandens paviršiuje. Paskui sveikino deivę Aušrinę, nužengiančią iš dangaus aukštybių, ir tada vėl paslapčiomis tylutėliai ėjo namo poilsui.

— Ar jis tik nėra piktų akių užke-
rėtas? — sielojosi ji ir nedrįso niekam prasyti.

Laimis labai mylėjo savo tėvus. Jis pastebėjo, kad motina jį stebėjo, sekė ir labai sielojosi dėl jo. Jis nutarė jos rūpestį pašalinti.

Kai tik bus šviesi naktis, jis išplauks žvejoti. Parvės žuvies, ir apims motinėle — taip jis sugalvojo ir pradžiugo. Ak, kaip jis norėtų būti, kaip jo tėvas ir broliai, kuriems terūpėjo žvejyba. Jis nesuprato pats kodėl, bet jį traukte traukė jūros gelmė, spalvos ir visa, kas tik buvo gražu ir paslaptinga. Jį jaudino įvairiausi garsai, jūros ošimas ir netgi nakties šešėliai.

Buvo puiki mėnesienos naktis. Laimis pasiklausė ir, įsitikinęs, kad visa šeima ramiai miega, tyliai išėjo iš trobos. Pasiėmė tinklą ir nuėjo į pajūrį, kur buvo prižišta jo valtis. Atrodė, kad ilsisi tyloje vanduo, o jame plauko dievaitis Mėnuo ir jojo sesės žvaigždės, o ten, pakrantėje, dar maudosi medžio šešėlis — spygliuotoji eglė.

— Oi, kaip gražu! Kaip nuostabu!
— sušuko jis ir, atrišęs valtį, išoko ir nuplaukė tolyn. Toli paliko krantas, o jis vis plaukė užsisvajojęs. Staiga prisiminė motiną, jos rūpestį dėl jo ir todėl tuoj pat metė tinklą į vandenį, pasiryžęs žvejoti. Vos tik tinklas pasinė-

rė, tuoj pat ėmė trūkčioti. Nustebo Laimis ir greitai jį ištraukė. Tinklo dugne blaškėsi didžiulė žuvis, nuostabiai žvilgančios žalios spalvos. Laimis jau siekė pasiimti nuostabią žuvį ir išitraukti į valtį, tik staiga čia pat pakilo putojanti banga ir pasigirdo švelnus balsas:

— Laimi žvejy, paleisk mano žuvį! Paleisk, prašau!...

Išsigando Laimis, išgirdęs balsą iš jūros, bet tuojau aprimo ir sušuko:

— Kas esi, pasirodyk! Kol nežinau, kas prašo, nepaleisiu!

Pakilo, sujudo didžiulė banga ir vos neapvertė žvejo valtį. Tuoj pasirodė nepaprasto grožio mergaitė. Vandens paviršių padengė išsidraikę, kaip saulės spinduliai, auksiniai jos plaukai; dangaus žydrumo akys žiūrėjo į Laimį; visas jos veidelis buvo lelijos baltumo; žalsvumu žėrėjo jos rūbai, lygiai tokios spalvos, kaip toji nuostabi žuvis. Ir švelniu balsu prašė:

— Laimi, paleisk mano žuvį. Ji yra mano geriausioji draugė. Nenu-skriausk manęs, paleisk!

— Kas esi, gražiausioji mergaitė? — sušuko jis, sužavėtas jos grožiu.

— Esu Gintarė — jūros gelmių karalaitė, — atsakė ji tyliai ir žiūrėjo į Laimį šypsodamasi.

Laimis staiga pajuto, kad jeigu jos daugiau nebepamatys, nebegalės džiaugtis gyvenimu — numirs iš ilgesio. Todėl meiliai paprašė:

— Prižadėk, Gintarė, kad nors retkarčiais man pasirodysi, tai tavo žuvį paleisiu.

— Neprašyk to, Laimi žvejy. Man dievų griežtai užginta su žmonėmis bendrauti, — pasakė Gintarė.

— Aš prašau tavęs, maldauju! Prižadėk, Gintarė! — prašė žvejys.

— Neprašyk! Nenorėk manęs matyti! Jeigu matysimės, abu didelės ne-

laimės sulauksim. Paleisk žuvį ir užmiršk mane, — atsiliepė liūdnei Gintarė.

— Nebijau jokios nelaimės. Prižadėk ir pasirodyk, kai, čionai atplaukęs, pašauksiu, — vis prašė Laimis.

— Gerai, prižadu, — vos girdimai ir liūdnei pasakė vandenų mergaitė.

— Žūsime abu, vai žūsime, — dar sudejavo graudžiai.

Laimis paleido nepaprastą žalią žuvį. Sujudo, pakilo didžiulė banga, ir dingo žuvis ir jūros gelmių gražioji karalaitė Gintarė.

Tą naktį Laimis prarado ramybę. Sunku jam buvo su broliais žvejoti, nes vos bepajėgė valdytis, kad nepašauktų Gintarės. Negalėjo dirbti nei miegoti. Prieš akis vis stovėjo, tiesiog vaidenosi, vandenų dukra, gražioji Gintarė. Ausyse skambėjo jos švelnus balsas ir vilioje viliojo plaukti į jūrą ir ją pašaukti, pamatyti, pasikalbėti!... Jis valdėsi, sielodamasis kelias dienas, nes atsiminė, kaip ji liūdnei prašė jos nešaukti. Niekam neprasitarė, niekam nesiskundė savo begaliniu ilgesiu. Kentėjo slapta ir vertė save įvairius darbus dirbti, netgi linksmu būti, kad tik namiškiai nepajustų jo ilgesio ir kančios.

— Esu užburtas, užkerėtas! Nebegaliu be Gintarės gyventi, kas dabar atsitiks su manim? — galvojo liūdnei Laimis žvejys.

Perkūnas dievaitis buvo paskyręs jūroms ir vandenims valdyti Bangpūtį dievaitį. Davė jam žemės gyventojų akims nematomą žirgą, vėjo sparnus ir pūtyklę. Pradžioje Bangpūtys skraidė ir tvarkė daugelio upių ir ežerų vandenį. Tačiau labiausiai jis pamėgo Baltiją, nes, nusileidęs kartą į jūros dugną, pateko į gintaro rūmus ir, pamatęs karalaitę Gintarę, ją pamilo.

Nusileisdamas į gintaro rūmus, Bangpūtys pavirsdavo puikiu vandenų dievaičiu ir mandagiai kalbindavo Gintarę. Jis gėrėjosi nepaprastai gražia jūros gelmių karalaitė. Džiaugėsi jos, kaip auksas, geltonais, gintariniais rūmais, kurie dar buvo papuošti rausvais koralais, jūrų žvaigždėmis ir margais kriaukutais. Jam patiko rūmų sargybiniai — du didžiuliai juodi banginiai, karalaitės draugės ir palydovės — žalsvos, spindinčios žuvys, įdomūs tarnai vėžiai, jūrų arkliai ir kitokie jūros dugno gyvūnai. Bet labiausiai jį žavėjo gražioji Gintarė, kurią jis pasiryžo palengva prisipratinti, su ja draugaudamas, o ateityje ją vesti ir tapti jos vyru.

Pastebėjo karalaitė, kad Bangpūtys ją pamilo, todėl ėmė jį valdyti ir tramdyti. Prašydavo, kad neskandintų žvejų ir jų valčių, kad nepūstų per smarki, kad neužpiltų vandenių žmonių gyvenamų vietovių ir jūros pakrančių, kad, bekeldamas audras, neišmestų mirčiai žuvų į krantą. Ji tvarkė jį, nes žinojo, koks Bangpūtys galėjo būti nesuvaldomas ir rūstus, sukeldamas jūroje bangas. Gi Gintarė labai mylėjo jūros gelmių gyventojus, bet labiausiai platųjį, nežinomąjį pasaulį virš jūros ir žmones, todėl stengėsi suvaldyti rūstųjį Bangpūtį.

Žvejai garbino Bangpūtį dievaitį ir labai jo bijojo. Jie meldėsi jam, aukojo džiovintas žuvis, gėlių vainikus į jūrą paleidę, jo garbei sukurtas dainas dainavo:

*Bangpūty, bangų dievaiti,
Nebepūski taip žiauriai,
Paskandinsi jauną žvejį.
Valtį išmesį krantan.*

*Verks motulė ir tėvelis,
Broliai, seserys liūdės.
Verks ir jūra, ir bangelės,
Jo valtelės pasiges.*

Atrodė žvejams, kad Bangpūtys ne kartą išklusė jų prašymų ir maldų, suramino šėlstančias bangas ir žvejų nenuskandino. Be to, jie tikėjo, kad be Perkūno dievaičio įsakymo jis nedrįsta kelti jūroje baisių bangų ir audrų. Niekas nežinojo ir neįtarė, kad jūros gelmių karalaitė Gintarė jį valdė ir tvarkė. Jo žiaurumo labiausiai ir bijojo karalaitė, susipažinusi su Laimiu žveju ir jį iš karto pamilusi.

Praejo jau keliolika dienų ir naktų nuo to laiko, kai Laimis pamatė Gintarę. Ilgesys jį tiek kankino ir taip skaudėjo širdį, kad nebegalėjo jokių darbų dirbti, nebeplaukė žvejoti, nebegalėjo valgyti nei miegoti. Tik žiūrėjo susimąstęs į jūrą, vis jos pakrantėje vaikščiojo, galvojo ir svajojo apie Gintarę.

Susirūpino abu tėvai. Kalbino jį, klausinėjo, kodėl jis toks nuliūdęs, kodėl su broliais neplaukia žvejoti? Motina net verkė iš susirūpinimo. Broliai visaip jį bandė pralinksminti ir labai švelniai užklausė, kas jį kankina, tačiau nieko iš jo nesužinojo. Gailėjo jis tėvų ir norėjo juos suraminti, todėl pasižadėjo su broliais išplaukti žvejoti.

Pasižadėjo ir tuoj pat, kitą rytą, vos tik Aušrinė deivė danguje pasirodė, išplaukė trys senio Rimtauto sūnūs į jūrą. Rami ir graži buvo tą rytą Baltija. Trys valtys plaukė jos paviršiumi, trys tinklai pasinėrė gilumon, trys jaunų žvejų širdys plakė sutartinai, tik jų mintys ir norai buvo nevienodi. Du vyresnieji — Gintaras ir Audris — tenorėjo kuo daugiausia pasigauti žuvų, o jauniausias Laimis mintimis vis šaukė Gintarę:

— Kur tu esi, Gintare mergužele, atplauk, pasirodyk nors trumpai valandėlei!

Tačiau jūros gelmių karalaitė Gintarė nepasirodė. Laimis žvejojo ir stengėsi būti linksmas, kad tik broliai

jo liūdesio nepastebėtų. Kai šviesi, rausvu veidu deivė Saulė nušvietė jūrą, žvejų tinklai jau buvo pilni žuvų. Patenkinti jie yrėsi kranto link. Staiga Laimis paprašė brolių:

— Mieli broliai. Gintarai ir Audri, parvežkit ir mano žuvis namo, o aš čia dar liksiu. Puiki diena. Dar pabandy-siu vienas žvejoti.

Broliai mielai sutiko. Paėmė Laimio sugautas žuvis ir nusiyrė namo.

Liko Laimis vienas. Dabar jau jis nebesusivaldė, užmiršo karalaitės Gintarės prašymą ir perspėjimą ir ėmė šaukti vandenų karalaitę:

*Atplauk, pasirodyk, Gintare,
Mano numylėta vandenų mergele,
Atplauk, atplauk, Gintare!*

Išgirdo jo balsą karalaitė ir labai išsigando, nes tuo metu Bangpūtys dievaitis ilsėjosi jos rūmuose. Išgirdo ir jis žvejo balsą ir suprato, kad jis myli jo išsiritą mergaitę. Įsiuto, įtūžo, kaip girių liūtas. Puolė iš rūmų, pakilo aukštyn ant putoto žirgo. Čia pat jis pamatė jauną, gražų žvejį Laimį valtyje. Puolė prie jo ir ėmė pūsti, šėlti, aplinkui sukeldamas milžiniškas bangas, kurios mėtė ir vartė valtį. Neišsigando Laimis — drąsus žvejys. Jis kovojo, visas jėgas įtempęs ir pradžiugęs, nes čia pat pamatė iškilusią Gintarę, kuri gailiai šaukė:

*Bangpūty dievaiti, neskandink
jauno žvejo.
Prižadu ištekėti už: tavęs,
tave vieną mylėti.
Tik susivaidyk, to jauno bernelio
neskandink!*

Tačiau per daug buvo įpykęs Bangpūtys ir negirdėjo Gintarės balso. Neapykanta ir kerštas užvaldė jį, todėl, pačiupęs valtį, sulaužė ją į šipulius, o žvejys atsidadė jūros bangose. Nar-

ŠEIMA

D. PETRUTYTĖ

MONTESORINIS AUKLĖJIMAS IR JO PRINCIPAI

"Idėjos, jei didžios, nemiršta, kaip žmonės;

*Tik neina, kaip saulė, ramiai
be karionės".*

Maironis

Jau prabėgo daugiau kaip pusšimtis metų nuo to laiko, kai Marija Montessori atidarė pirmąjį eksperimentinį židinėlį mažiems vaikams, skurdžiame Šv. Lauro rajone, Romoje. Nors tuo metu šis istorinis įvykis ir nesusilaukė

ypatingo visuomenės dėmesio, tačiau šiandien jis yra laikomas gana svarbiu posūkiu ne tik auklėjimo teorijoje, bet ir praktikoje. Apie 1960-sius metus visame pasaulyje (išskyrus komunistinius kraštus) veikė šimtai židinių arba vaikų namelių Montessori vardu. Juos lankė tūkstančiai ikimokyklinio amžiaus vaikų 2-7 m. amžiaus. Šioje srityje Jungtinės Amerikos Valstybės buvo labai atsilikusios. Montesorinis

siai Laimis kovojo su Bangpūčiu, bet jūrų dievaičio neįmanoma nugalėti. Bangpūtis buvo už jį daug stipresnis.

Prie jūros kranto Smiltynėje susirinkę, žvejai stebėjosi nematyta audra. Saulė deivė skaisčiai švietė, o staiga jūra sujudo: bangos, kaip putoti milžinai, vartėsi ir daužėsi į krantą, net užė aplinkui. Senis Rimtautas su sūnumis stovėjo pakrantėje, stebėdamas nematytą audrą, ir laukė grįžtant Laimio. Motina verkė, nes nujautė baisią nelaimę.

Karalaitė Gintarė iškilo tarp bangų ir čiupo mylimą bernelį už rankų, norėdama jį išgelbėti. Bangpūtys pamatė, įsiutęs pagriebė jauną žvejį ir įmetė į sukurių putojančio vandens. Pravirko gailiai karalaitė Gintarė. Tuo metu suplasnojo virš vandens didelė,

graži žuvėdra. Narsaus Laimio siela, atsiskyrusi nuo kūno, perėjo į jūrų paukštį. Paukštis sukliko ir pakilo į aukštybes. Pasiekęs galingiausio dievaičio Perkūno rūmus, nusiskundė Bangpūčio žiaurumu.

Užsirūstino Perkūnas dievaitis. Įsisupo į tamsų debesį, pasičiupo ugninį kalaviją ir kirto juo taip smarkiai į vis dar tebešėlstantį Bangpūtį, kad sunaikino ne tik jį, bet sugriovė ir gintarinius rūmus Baltijos jūros dugne.

Smiltynės kaimo žvejai spėliojo, kad Bangpūčio vietoje atsiradęs šiaurės vėjas, o Gintarė pavirtusi jūros bangele, kuri nuolatos mėtoma pajūrio gyventojams sudaužytą savo rūmų brangakmenius — auksinį gintarą.

(Šis rašinys yra iš spaudai ruošiamos knygos, vardu "Užburtos kanklės").

sąjūdis arba, kaip amerikiečiai jį vadina, "Montessori renesansas" JAV teprasidėjo tik 1958 m. Jo pradininkė buvo ponė N. Rambusch. Baigusi Londono tarptautinius Montessori kursus ir grįžusi į Niujorką, atidarė siaurą Montessori židinėlį. Tais pačiais metais pedagogė M. Varnienė drauge su šių eilučių autore atidarė montesorinį židinėlį Čikagoje lietuviukams ir įsteigė "Amerikos Lietuvių Montessori D-ją".

Šiuo metu JAV jau priskaitoma apie 400 montesorinių židinių mažiesiems ir veikia 10 centrų, kuriuose paruošiamos montesorinės auklėtojos. Jau yra įsisteigusios ir kelios montesorinės pradžios mokyklos. Krašte veikia daugybė studijinių grupių, kuriose tėvai ir motinos gilinausi į montesorinio auklėjimo principus, kad išmintingiau galėtų auklėti savo vaikus namuose. Čikagoje ir jos apylinkėse veikia apie 50 Montessori Vaikų Namelių. Montessori savo įstaigas ikimokykliniams vaikams yra pavadinusi "Vaikų Nameliais", nes juose viskas pritaikyta psichofiziniam mažo vaiko pajėgumui. Niujorke veikia Amerikos Montessori D-ja (AMS), o Vašingtone veikia Tarptautinės Montessori Sąjungos skyrius (AMD).

MONTESSORI METODAS IR SOCIALINĖS REFORMOS

Marija Montessori, kaip gydytoja, dirbdama psichiatrinėje Romos ligoninėje, susidūrusi su atsilikusiais vaikais, susidomėjo jų auklėjimu. Padirbėjusi keletą metų su protiniai atsilikusiais vaikais, ji priėjo nuomonės, kad nenormalių vaikų gydymas labiau priklauso pedagogikai, negu medicinai. Marijos Montessori susidomėjimas auklėjimu buvo toks stiprus, kad

jį, palikusi mediciną, perėjo į pedagogiką ir ilgainiui išvystė naują auklėjimo metodą normaliems vaikams. Jos auklėjimo teorija, kuri remiasi prigimtiniais vaiko plėtros dėsniais, yra visiškai skirtinga nuo senosios pedagogikos. M. Montessori, kuri nepaprastai vykusiai suderino laisvę su gerai ir išmintingai organizuotais užsiėmimais bei pratimais, buvo pirmoji pradininkė, iš esmės pakeitusi senąsias auklėjimo sąvokas ir metodus, vakariečių vartotus mokymo praktikoje.

Mokymo pradžia, kada jau buvo mokoma skaityti, rašyti ir aritmetikos, siekia egiptiečių laikus. Nežiūrint, kad nuo to laiko visas gyvenimas neatpažįstamai pakitėjo, mokymo pobūdis iki šių dienų tebėra veik toks pat, kaip ir anais laikais. Dabar, kaip ir tada, klasę sudaro būrys mokinių, kuriuos mokytojas moko. Jei kuris negali susikaupti arba nepajėgia sekti pamokos, yra nubaudžiamas. Mokytojas turi teisę laisvai judėti ir kiek tinkamas kalbėti, o mokiniai privalo tylėti, ramiai sėdėti, pasyviai klausytis ir mokytis, nes tokia padėtis buvo ir tebėra laikoma, kaip tinkamiausia žinių įsisavinimui.

M. Montessori buvo toji, kuri išdrįso sulaužyti per 4000 m. beveik nepakitusias (išskyrus pačių mokomųjų dalykų bei išorinės aplinkos pakeitimus ir pagerinimus) mokymo tradicijas. Pirmiausia ji leido mokiniams klasėje judėti ir gerokai aprėžė mokytojo galia. Laisvės principo įrikiavimas į auklėjimo sistemą parodo mums Marijos M. galvosenos liberališkumą. Tatai nestebėtina, turint galvoje, kad ji buvo auklėtinė laisvesnių 19-jo š. tradicijų su stipriai ryškėjančiomis socialinėmis reformomis. Tais laikais vakarų pasaulyje jau aiškiai kristalizavosi mintis, kad kiekvienas žmogus turi teisę

į politinę ir ekonominę laisvę. Marijai M. pernelyg buvo aišku, jog socialinės reformos, liečiančios suaugėlių, neturėtų aplenkti nė vaiko. Jeigu suaugusiajam buvo reikalaujama pagarbos, laisvės ir padorių sąlygų, kad jis laisvai galėtų plėtoti savo asmeninius sugebėjimus, tai Montessori tvirtai tikėjo, jog ir vaikas savo normaliam augimui ir vystymuisi yra reikalingas tokių pat sąlygų. Todėl Montessori Vaikų Nameliuose auklėtiniai galėjo naudotis ribota laisve ir pilnai reiškiami pagarba asmeniui, ko ir reikalavo politikai — reformatoriai — suaugusiųjų visuomenei.

Montessori nė kiek neabejojo, kad vienodas rūpinimasis abiem žmonijos dalimis — vaikais ir suaugusiais — žmonijai atneštų didelę palaimą. Kol vaikija bus dvasiškai alinama, tol ir suaugusiųjų pasaulis negalės daryti pažangos. Štai kaip Montessori rašo apie reformas Europoje, kurios sekė po Prancūzų Revoliucijos: "Vargšai dar nesusilaukė prideramo dėmesio, o viena klasė tebėra visiškai ignoruojama, net turtingųjų tarpe. Šitą klasę sudaro vaikija! Visos socialinės problemos yra nagrinėjamos, turint galvoje tik suaugusįjį ir jo reikalus... O iš tikrųjų daug didesnės reikšmės ir svarbos turi vaiko poreikiai". (Montessori, Maria, *To Educate The Human Potential*. Kalakshetra Publications, 1961, p. 120).

Montesorinėje filosofijoje į vaiką yra žiūrima kaip į klasės narį, lygiai taip pat, kaip ekonominėje teorijoje žiūrima į darbininką, ūkininką ar žemės savininką. Ji siūlė į mokyklas įvesti visus pagerinimus, kuriais suaugėlis taip didžiavosi. Ji siūlė ne tik socialiai pavalgydinti vaikus, bet duoti jiems tinkamas žaidimų aikštes, pakankamą apdarą ir judėjimo laisvę.

MONTESSORI METODAS — VAIKO TEISIŲ IR JO NEPRIKLAUSOMUMO DEKLARACIJA

Laisvės principo užakcentavimas, teisių ir nepriklausomumo pabrėžimas mažo vaiko gyvenime tuoju mums primena progresyvinio auklėjimo sąjūdį, kuris bandė duoti vaikams klasėje visišką laisvę. Šis sąjūdis labai stipriai reiškėsis 20-jo amžiaus pirmoje pusėje, į šio krašto mokyklas yra įnešęs daugiau sąmyšio, negu auklėjimo. Montessori metodas iš esmės skiriasi nuo progresyvinio metodo, kuriame apstu nelogiškumų ir vienašališkumų, neturinčių ryšio su tikrąja vaiko prigimtimi. Montessori niekuomet negalvojo, kad vaikui būtų duota visiška laisvė. Ji kalbėjo tik apie ribotą laisvę — apie vaiko laisvę *gerai paruoštoje aplinkoje*, kurioje jis yra laisvas pasirinkti užsiėmimą, pasirinkti darbui vietą ir dirbti su pasirinktąja priemone tiek ilgai, kiek jis nori.

Montessori nelaikė mažo vaiko nei genijum, nei neišmanėliu. Taip pat ji nesutiko su tuometine samprata, kad vaikas esąs tik pamėgdžiotojas, tartum beždžioniukas. Jis jai buvo žmogus su įgimtu potencialu vystymosi stadijoje. Šalia akylaus vaiko pamėgdžiojimo, Montessori aiškiai matė, kad net patys jauniausieji vaikai yra labai kūrybingi. Vaiko geniališkumas glūdi jo nuostabiame sugebėjime labai tiksliai atvaizduoti gyvenamosios aplinkos formas savo paties gyvenimu. Žodžiu, vaikas yra toks, kokia yra aplinka, o iš aplinkos jis pasisavina tai, ką ji jam duoda. Tuo principu vadovaudamasi, Montessori ir stengėsi sukurti vaikams tokią aplinką, kurioje jie lengvai pasisavintų ne tik kultūringus papročius, bet kad savo imliojo proto

dėka išmokyti ir skaityti, ir rašyti, ir skaičiuoti, ir t.t.

Antra vertus, Montessori aiškiai suprato, jog auklėjimas reiškia daug daugiau, negu priverstinis, kad ir reikalingų žinių kimšimas į jaunas galvutes. Ligšiolinės mokyimo įstaigos, kurių istorinis amžius, kaip matėme, gana ilgas, neigiamai veikė ir veikia vaiko būdą ir elgseną. Jis turi paklusti kietoms išorinėms taisyklėms, kurios dažnai nesiderina nei su jo prigimtimi, nei su jo psichologija, nei su jo vidiniais nusiteikimais. Kiekvienas, kuris nepajėgia prisiderinti prie tų "nedemokratiškų" nuostatų, yra baudžiamas. Nors mušimas oficialiai ir yra pašalintas iš mokyklų, tačiau prievarta ir toliau tebetoleruojama. Šių laikų mokytojas rykštės, liniuotės ar diržo vietoj vartoja psichologinę prievartą. O baimė gali būti ne mažiau veiksminga, kaip ir fizinis skausmas.

Mokinio elgsenai kontroliuoti Montessori griežtai atmetė bet kokias žalingas jo dvasiai priemones. Ji suprato, kad ir baimė, ir skausmas paraližuoja mokinio veržlumą tyrinėti ir susilpnina arba ir visai užmuša norą domėtis ir trokšti sužinoti. Mūsų laikų žymiųjų mokslininkų teorijos ir atradimai šimtu procentų tai patvirtina. B. F. Skinner'is, Harvardo u-to psichologas, yra pasakęs, kad baimė yra pati didžiausioji priežastis, gimdanti nesugebėjimą, negalėjimą ir nenorą mokytis. Jis yra tvirtai įsitikinęs, kad mes formaliai verčiame vaikus neapkęsti mokslo ir mokyklos. Štai ką jis rašo:

"Vaikas, kuris, ramiai sėdėdamas savo suole, atlieka užduotis, pirmiausia elgiasi padoriai dėl to, kad išvengtų vienokių ar kitokių nemalonumų — mokytojo nemalonės, draugų pašaipos, blogo pažymio ar pasiuntimo pas

vedėją, kuris po nemalonaus iškalbėjimo dar gali liepti nunešti raštelį tėvams, kas galėtų baigtis ir rykštės panaudojimu. Tokiais motyvais vadovaujantis, kad ir neblogai atliktas darbas, pats savyje neturi didelės reikšmės" (Skinner, B. F., in *Programmed Learning: Theory and Research*, p 24).

Pagrindinis Montessori rūpestis — sudaryti tokią aplinką, kuri vaiką skatintų mokytis, o jis savo ruožtu įsigytų žinių, neprarasdamas nei noro, nei iniciatyvos. Ji išsakmiai teigė, kad akademiniai laimėjimai niekuomet neturėtų palaužti mokinio dvasios bei ryžto siekti mokslo ir žinių. Montessori iš savo praktikos matė ir įsitikino, jog vaikai, jeigu tik jiems sudaromos tinkamos sąlygos, su entuziazmu stengiasi apvaldyti aplinką, atseit, išmokyti, kas jiems tos aplinkos yra pateikiama. Ne mokslas atgraso vaiką, bet prievartinis jo brukimas. Jeigu mes suprastume natūralų ir įgimtą vaiko norą tyrinėti savo aplinką ir sugebėtume jam tinkamai vadovauti, jis ne tik be vargo, bet su dideliu entuziazmu išmokyti visko. Mokymasis jam būtų džiaugsmas, o ne kančia.

Montesorinėje aplinkoje vaikas randa didelę daugybę priemonių, kurios yra estetiškai ir tiksliai pagamintos, kad trauktų vaiko dėmesį ir žadintų protą. Visa auklėjamoji medžiaga yra ne kas kita, kaip "įdomūs pratimai", kuriuos atlikdamas, vaikas mokosi. Jis mokosi, ne mokytojo liepiamas ir verčiamas, o įgimto žingeidumo skatinamas. Todėl ir laisvas pratimų pasirinkimas yra būtina sąlyga, kad vaiko dėmesys vis labiau galėtų stiprėti. Kol dėmesys yra gyvas ir veiklus, tol ir mokymasis vyksta lengvai, sklandžiai ir savaimingai.

(B. d.)

Kas domisi ar dirba su mūsų jaunučiu atžalynu, pastebi labai retai užsimenamą senelių įtaką mūsų jaunoms šeimoms. Ypač kai seneliai gyvena ne tik tame pačiame mieste, bet tame pačiame name ir jaunojo prieauglio valandos praleidžiamos dažnoje jų draugystėje. Nebandysim aiškinti apie vyresniojo asmens pagalbą ligos ar nelaimės atveju. Vyresniųjų patirtis tuomet tampa antrosios rankos ir neįkainojamas turtas šeimos gyvenime. Norisi tik paminėti pažįstamą sritį, su kuria susiduriame, mokydami vaikus lietuvių kalbos. Pasitaiko sunkiai užmirštamų atsitikimų. Jie ir negali būti pamiršti, nes vyksta dabar, mūsų tarpe, kiekvieną rudeni atvykstant vaikams iš naujo registruotis į liuanistines mokyklas.

Iš mašinos išsiriti dvi garbanuotos galvos, ir stipri senelio ranka juos atveda prie registracijos stalo. Senelio žingsniai tiesūs, nors žili plaukai ir veido raukšlės kalba apie nueitą gyvenimo dalį. Su koku pasididžiavimu senelis tampa savaitgaliais savųjų anūkų tėvas! Ar pragyventų metų įtaka jam išryškino lietuviškojo auklėjimo ir savo kalbos perdavimo vertę? Sunku būtų įsigilinti į visas atskirų šeimų priežastis, kurios veda prie savų mokyklų. Tačiau viena yra svarbiausia, kad pajėgus senelis laiku supranta anūkų paruošimą. Ateina laikas, kad vien tik pabendravimas ir pasikalbėjimas jau nėra pakankamas. Reikia sukurti aplinką, kurioje su kitais drauge praleistų mokymosi valandas. Pašnekesių ir pasakų karalystė užleidžia vietą raidėms ir linksniams.

Yra vienas gal pats gražiausias gyvenimo etapas — tai pirmųjų raidžių mokymas. Pirmieji žodžiai dedami labai gerai pažįstamais garsais. Mama, tėtė yra kartojami be jokio nuobodumo šešėlio. Bet kas atspės tą trečiąją žodį? Penkerių metų mergaitei nėra gražesnės dainos, kaip "močiutė mylima". Mažais pirštukais vedžioja raides, sudėdama tuos du žodžius. Ką čia toji močiutė nuveikė, šalia anūkų gyvendama, sunku ir įsivaizduoti. Bet jos ryšys su mergaitės gyvenimu ir jaunos šeimos klestėjimu yra didelis turtas.

Dažno vaikystėje gerai pažįstamas ir senojo tėvuko balsas. Tai vakarinis pasakų sekėjas ir knygelių skaitytojas. Gyvas skaitymas vaiko vaizduotei atstoja geriausią pasaulinio garso aktorių. Rečiau vartojami žodžiai jam pasidaro savi, lengvai suprantami. Tokie vaikai, atėję į pirmuosius skyrius, aiškiai išsiskiria iš kitų savo turtingu žodžių lobynu. Jie pažįsta pasakų veikėjus, žino jų vardus ir lengvai išaiškina pasakėčių mokomąją mintį. Tai senojo tėvuko išmintingas paruošimas mokyklai.

Rašėme kartą trečiame skyriuje apsakymėlį apie duoną. Toks kasdieninis žodis yra surištas su močiutės meile. Ten, kitoje gatvės pusėje, kur gyvena močiutė, vieną kartą savaitėje kvepia duona. Jos užtenka anūkėlėms, kaimynams ir žvirbliams. Tas ypatingas duonos kvapas tapo anūkės pasididžiavimu prieš visą klasę. Tokia nuostabi močiutė vaiko gyvenime gali būti tik viena.

KNYGOS

KNYGA SU APGAUNANČIU PAVADINIMU

DANUTĖ BINDOKIENĖ

Ne vienas lietuviškų knygų skaitytojas, pamatęs ant platintojo stalo vėliausią kun. Vytauto Bagdonavičiaus kūrinį "Kultūrinės gelmės pasakose", praslįs pro jį akimis vien iš pavadinimo susidaręs nuomonę, kad knyga yra mokslinis veikalas, pritaikytas ta sritimi besidomintiems, o paprastam, eiliniam skaitytojui nelabai įkandama. Ir labai gaila. Nežiūrint perteikiamos medžiagos gilumo ir mokslinės vertės, "Kultūrinės gelmės pasakose" yra įdomesnė ir lengviau skaitoma už ne vieną romaną. Jau pačiais pirmaisiais puslapiais autorius skaitytoją "pagauna" ir jo dėmesį išlaiko iki pat pabaigos.

PERSEKIOJAMOS MERGAITĖS GLOBĖJU VARIANTAI

"Kultūrinės gelmės pasakose" yra antroji tautosakinės - teologinės studijos ciklo knyga (viso jų bus keturios dalys) apie įvairių tautų pasakas ir jų nagrinėjimą, ieškant kultūrinio bei religinio susiformavimo užuomazgų. Šioje dalyje autorius gilinasi į pasakos herojės - persekiojamos mergaitės, karalienės arba karalaitės — globėjų variantus. Pateikiamos daugelio tautų,

kaip Arabijos, Turkijos, Romos, Škotijos, Lietuvos ir t. t., pasakos panašia tema. Pasakas nagrinėjant, nurodoma, kaip jos keitėsi pagal pasakojančios tautos savitumus, religines įtakas, papročius bei kultūrą. Nežiūrint įvairių variantų, sutinkamų skirtingose tautose, pasakos branduolys apie kurį sukasi variantų pasakojimas, liudija, kad tos pasakos ėję iš vienos tautos į kitą, net iš vieno kontinento į kitą.

RELIGINIS ELEMENTAS SENOSIOSE PASAKOSE

Pasakos yra taip senos, kaip sena žmonija. Jos buvo mėgiamos visais amžiais ir visose tautose. Net dabar, kai savo pramogas siūlo pažangioji XX-jo šimtmečio technika, pasakų mėlai tebesiklauso ne tik vaikai, bet ir suaugusieji. Nenuostabu, kad talentingi pasakų sekėjai senovėje buvo taip gerbiami, o pasakų sekimas buvo iškeltas į religinių apeigų aukštumas.

Kun. Vyt. Bagdonavičius ieško tų religinių elementų senosiose pasakose ir randa juos pagoniškųjų, islamo bei krikščionybės religijų junginyje. Religinis pradas ir motyvas yra ryškūs beveik visose pasakose. Pačiuose

seniausiuose variantuose yra užsilikę pagoniškojo tikėjimo bruožai. Spėjama, kad seniausia žmonijos religija buvo Mėnulio religija. Ji tikrai senesnė už Saulės garbinimo kultus ir su jais iškilusias kultūrų bei papročių apraiškas. Mėnulio religija — tai atsinaujinimo, grožio ir švelnumo religija; tai vitalistinė daržininkiškų tautų religija. Ji neturėjo kruvinų aukų bei žiaurumo. Į mirtį buvo žiūrima tik kaip į pasikeitimą iš vienos gyvybės formos į kitą. Mirtis reiškė atgimimą ir atsinaujinimą. Konfliktas tarp Mėnulio ir Saulės religijų atstovų, t. y., tarp augalinės kultūros šalininkų ir vėlesnių laikų gyvulių augintojų taip pat iškeliamas ir parodomas nagrinėjamose pasakose.

Krikščionybės įtakoje išsivysčiusių pasakų variantuose dažnai iškyla Dievo Motinos paveikslas. Įvairiose tautose jis vis kitaip vaizduojamas: Romos pasakoje Marija yra Didžioji Guodėja; Sicilijos variante — pabėgėlė ir tremtinė; lietuviškame — visagalė žmogaus gyvenimo valdovė.

VILKINĖ KULTŪRA IR VILKŽMOGIAI

Vienas iš įdomiausių knygos skyrių yra apie vilktakius arba vilkolakius ir iš jų atsiradimo išplaukias vilkinės kultūros nagrinėjimas. Pasakų apie vilkolakius nesunku rasti beveik visose pasaulio tautose. Klausytojams jos kelia ypatingą širpą ir dažnai klausimus: kodėl buvo taip tvirtai tikima, kad žmogus gali pavirsti vilku ir vėl žmogumi atvirsti? Kuo visos tos pasakos pagrįstos, kokia jų kilmė?

Knygoje prileidžiama galimybė, kad vilkolakio pasakos gali būti kilusios iš vilkinio dievo religijos, o patys vilkžmogiai siejami su to dievo kulto apeigomis. Vilkinės religijos kunigai nešiojo vilkų kailius ir valgė savo die-

vui paaukotą žmogaus kūną. Vilkžmogio sąvoka taip pat galėjo kilti iš tam tikros pamišimo ligos apraiškų, kai ligonis tardavosi esąs žvėris-vilkas. Seniausias vilkžmogio aprašymas sutinkamas Virgilijaus raštuose, bet pasakojimuose jo kilmė daug senesnė.

Vilktakio elgesio pavyzdys pateikiamas Serbijos pasakoje apie tėvą, žudžiusį savo dukteris. Autorius taip pat cituoja visą eilę lietuviškų pasakų apie vilkžmogių. Jeigu kitų tautų pasakose vilktakiai yra pavojingi žudikai, tai lietuviškuose variantuose jie kartais apsakomi kaip kelio dievaičiai. Toks kelyje sutiktas vilkolakis reiškė laimę ir pasisekimą, ypač prekybos dalykuose. Šios rūšies pasakos (apie vilktakius — kelio dievaičius) yra neabejotinai senesnės ir susijusios su Mėnulio religija.

Nagrinėjant įvairius vilkinio kulto ir politinės jo kultūros pėdsakus, autorius paliečia ir mūsų pamėgtąją Vilniaus įkūrimo legendą. Kuriantis senovės miestams bei valstybėms, dažnai užtinkama vilkinės kultūros pėdsakų. Juk ir Romos įkūrėjus pradžioje maitino vilkė, o pačiame seniausiam Graikijos mieste — Lycosuros buvo Vilkinio Dzeuso šventykla.

Kultūrinis vystymasis nuo proistorės iki istorinių laikų "Kultūrinės gėlmės pasakose" yra tikrai vertingas įnašas į mokslinės lietuvių literatūros lobyną. Knygoje sutelkta medžiaga yra kruopščiai autoriaus išstudijuota ir perteikiama lengvais, aiškiais bei stilingais sakiniais. Kiekvienam skaitytojui bus įdomu sekti ir, su autoriaus pagalba, pačiam pastebėti įvairių tautų kultūros išsivystymą nuo proistorės iki istorinių laikų.

Knyga yra Lietuviškos Knygos Klubo leidinys, spausdinta "Draugo" spaustuvėje 1969 m.

GIMTASIS ŽODIS

NETIKSLUS VIETININKO VARTOJIMAS

Labai dažnai spaudoje užtinkame neteisingai pavartotus kai kurių daiktavardžių vietininkus. Apskritai, pasekdami svetimų kalbų išsireiškimais, daug kur pavartojame vietininką, kur jo nereikia. Pvz.: *Vakaras praėjo liūdesio ženkle. Naujuosius metus pradėjome susikaupimo ženkle. Jis labai prityręs teniso žaidime. Jonas turi nemažą patirtį laikrodžių taisyme. Medžiotojas labai pasižymėjo stirnų šaudyme. Fiziniai nesveikam žmogui yra sunku būti stipriu dvasioje.* Kai kurie šių pavyzdžių gal galėtų būti kartais pateisinami tik grožinės literatūros kalboje, bet paprastai jų reikėtų vengti. Minėtus sakinius taip būtų galima atitinkamai pataisyti: *Vakaras praėjo labai liūdnai. Naujuosius metus pradėjome labai susikaupę (arba: su dideliu susikaupimu). Jis labai prityręs teniso žaidėjas. Jonas turi nemažą laikrodžių taisymo patirtį. Medžiotojas labai pasižymėjo, šaudydamas stirnas. Fiziškai nesveikam žmogui yra sunku būti stiprios dvasios.*

Neteisingai pavartotas vietininkas ir šiuose sakiniuose: *Visumoje (= Apskritai) jis yra geras žmogus. Tikrumoje (= Iš tikrųjų) aš ten visai nebuvau. Namai čia daugumoje (= daugiausia) nauji. To pasėkoje (= Dėl to, dėl tos priežasties) įvyksta dažnos nelaimės. Pirmoje eilėje (= Pirmiausia, visų pirma) norėčiau jį paminėti. Tai buvo lai-*

ke pirmosios dainų šventės (= pirmosios dainų šventės metu arba per pirmąją dainų šventę). Tokius pasakymus, kaip laike pietų, laike pamokos, laike posėdžio galima kad ir taip pataisyti: per pietus, per pamoką, per posėdį arba pietų metu, pamokos metu, posėdžio metu.

KADA VARTOTI PRIELINKSNI PAS

Prielinksnis *pas* mūsų bendrinėje kalboje gana retai vartojamas. Jis te-vartojamas su galininko linksniu tokiuose sakiniuose: *Aš gyvenu pas uošvę. Jis eina pas kaimyną. Ateik pas mus į svečius.* Šnekamojoje kalboje, o taip pat ir spaudoje pasitaiko nemaža šio prielinksnio vartojimo klaidų. Pvz.: *Jis prašė pagalbos pas Joną (- prašė Joną pagalbos). Jis prašė pas mane valgyti (= manęs, mane). Prašyk pas Dievą (- Dievą) šios malonės. Jis prašė grūdų pas dvarininką (= iš dvarininko). Aš pasiskolinau pas tavo tėvą (= iš tavo tėvo) kirvį. Kreipkis pas (= į) advokatą.*

Konstrukcijoms su prielinksniu *pas* visai svetima nuosavybės ar turėjimo reikšmė. Pvz.: *Pas mano kaimyną yra labai graži duktė (= Mano kaimyno arba Mano kaimynas turi...).* *Pas mane jau nėra pinigų (= Aš jau nebeturiu, pristigau, pritrūkau pinigų). Ligonis kreipėsi pas visokius šundaktarius (= į). Pas mane mažiau klaidų, kaip pas tave (= Mano rašiny...).* *Pas mane jau kelių dantų nėra (= Aš jau nebeturiu...).* *Jau pas jį karščio nebėra (=*

Jis jau nebeturi...). Tokių gražių vaizdų matome ir pas kitus rašytojus (= kitų rašytojų raštuose arba Tokiais gražiais vaizdais pasižymi ir kiti rašytojai). Šitas žodis užtinkamas ir pas Žemaitę (= Žemaitės raštuose). Paieškok šio eilėraščio pas Maironį (= Maironio raštuose). Ne pas visas tautas yra vieno di papročiai (= Ne visų tautų...).

KĄ REIŠKIA R A N D A S I

Veiksmažodis *rastis* labai retai vartojamas įvairiose lietuvių tarmėse. Kai kur jis vartojamas vietoj veiksmažodžių *darytis*, *atsitikti*, pvz.: *Kas rados vaikui, kad serga?* Kitur jį vartoja vietoj *rodytis*, *prasidėti*, *atsirasti*, pvz.: *Po lietaus daug grybų randasi. Iš kur tu radaisi? Iš kur čia tie šunės randasi?* Bet kartais šis žodis pavartojamas visai klaidingai. Pvz.: *Vilnius randasi (= yra, stovi) prie Neries. Jis randasi (= yra, gyvena) Čikagoje. Kur tavo draugas dabar randasi (= yra apsistojęs, gyvena, dirba)?* Šituose sakiniuose žodžio *randasi* vartojimas visiškai neleistinas — tai yra tik vertimas iš rusiškojo *nachoditsia*.

YPATINGAI, YPAČ

Kai kurie mano, kad prieveiksmai *ypatingai* ir *ypač* yra sinonimai, visiškai tos pačios reikšmės žodžiai, ir sakinyje galima vartoti arba vieną, arba kitą. Tai klaidingas galvojimas. *Ypatingai* reiškia *nepaprastai, savotiškai*, o *ypač* reiškia *labiausiai*. Žodį *ypač* reikia vartoti, pabrėžtinai išskiriant kurį nors daiktą, veiksmą, ypatybę iš kitų panašių daiktų, veiksmų ar ypatybių, pvz.: *Sugavau daug žuvų, ypač lydekų. Jis gražiai groja įvairiais instrumentais, ypač smuiku.* Šituose sakiniuose visai netiktų žodis *ypatingai*. *Ypatingai* yra vartotinas tokiuose sakiniuose: *Vakar buvo ypatingai šalta*

diena. Amerikai išspręsti rasinį klausimą yra ypatingai sunku.

O štai dabar keletas sakinių, kur žodis *ypatingai* yra klaidingai pavartotas: *Mane žavi Lietuvos gamta, ypatingai (= ypač) upėmis ir ežerais. Geriausios susisiekimo priemonės yra traukinys, automobilis ir ypatingai (= ypač) lėktuvas. Ypatingai (= Ypač) tokio jauno vaiko nereikėjo ten leisti. Jis domisi menu, bet ypatingai (= ypač) muzika.* Šiuose sakiniuose niekas nepavartotų žodžio *ypatingai* vietoj sinonimų *nepaprastai, savotiškai*. Vadinas, prieveiksmaus *ypatingai* čia taip pat negalima vartoti.

AR NE PER DAŽNAI PERGYVENAME?

Savo kasdieninėje kalboje esame per daug įpratę vartoti veiksmažodį *pergyventi*. Kartais jį vartojame ir vietoje veiksmažodžių *jaudintis*, *sielotis*, *sielvartauti*, *graužtis*, *krimstis*, *rūpintis*, *nerimauti*, *liūdėti*, *kęsti*, *kentėti*... Paprastai šis veiksmažodis vartojamas dviem reikšmėmis: 1. patirti gyvenime, išgyventi: *Jis labai daug pergyvenęs žmogus. Aš pergyvenau didelį džiaugsmą.* 2. ilgiau gyventi už kitą: *Jis ir savo vaikus pergyveno. Žmona pergyveno vyrą.*

Veiksmažodis *pergyventi* gerai pavartotas tokiuose pasakymuose: *Jis daug per tą laiką pergyveno: ir šilto, ir šalto. Motina pergyveno didelę tragediją. Ši įvykį mes visi skaudžiai pergyvenome. Šalis dabar pergyvena ekonominę krizę. Mūsų tėvynė pergyvena skaudžią okupaciją.*

O štai keletas sakinių, kuriuose *pergyventi* vartojamas ne visai savo vietoje: *Kai tu susirgai, aš labai pergyvenau (= jaudinausi, rūpinausi). Be reikalo taip pergyveni (= rūpiniesi, jaudiniesi) — bus viskas gerai. Mer-*

gaitė labai pergyvena (= sielojasi, kenčia), kad dar neturi sužieduotinio. Jis labai pergyveno (- liūdėjo, sielvartavo) dėl savo tėvo mirties. Motina labai pergyvena (=..nerimauja), kai dukra ilgai negrįžta namo.

Tad šitas veiksmažodis *pergyventi* yra geras, tik jį reikia vartoti ten, kur jis tinka.

DAR KELI KALBOS TAISYMAI

1. *Netenka (= Nereikia) abejoti, kad jis yra geras menininkas. Tenka (= Reikia) sutikti, kad tai buvo gražus parengimas.* Veiksmažodis *tekti* vartojamas tokiuose sakiniuose: *Man teks rytoj į miestą važiuoti. Jis neteko visų savo pinigų. Man teko laimėti brangią dovaną. Teko surasti daug grybų.*

2. *Juo galima pilnai (= visai, visiškai) pasitikėti. Jau jų sūnus pilnai (= visai, visiškai) subrendęs.*

3. *Su aukšta (= didžia, tikra) pagarba. Jo sugebėjimas yra aukštai (= labai) vertinamas. Atvyko aukštai (= labai) gerbiamas svečias. Prieš karą buvo šioje šalyje labai aukštas (= didelis) mirtingumas. Mūsų komanda parodė aukštą (= didelį, puikų) meistriškumą.*

4. *Šiais metais buvo labai žemas (= mažas, menkas) derlius. Jis yra labai žemo (= menko, mažo) išsilavinimo.*

5. *Greičiau važiuokime, kad nepavėlavus į traukinį (= kad nepavėluotume). Aš dirbu, kad sudarius jam sąlygas studijuoti (= kad sudaryčiau). Šituose sakiniuose padalyvis po žodžio *kad* visiškai nevertotinas. Padalyvį po žodžio *kad* galima vartoti tokiuose geidžiamuosiuose sakiniuose: *Kad tik čia kur nors suradus gerą vietą išsimaudyti. Kad čia kur gavus juodos duonos. Kad čia man nusipirkus gerą laikrodį. Kad tik nepavėlavus į lėktuvą.**

FILMAI

THE MADWOMAN OF CHAILLOT

Smarkiai išreklamuotas filmas „The Madwoman of Chaillot“ yra save giriančios ir tuo būdu nusipiginusios prekės pavyzdys. Aplamai, scenos veiklą perkeliant į ekraną, jis dažnai nukencia ir pasimeta kažkur pakeliui. Panašiai ir šiuo atveju režisierius Bryan Forbes paėmė Jean Giraudoux seną 1940 m. scenos veiklą, apkaišė šių laikų plunksnom — posakiais apie atominis bandymus bei kalbomis apie radikalius studentus — ir mėgino pakišti žiūrovui kaip kokį labai reikšmingą veiklą.

Filmo įžangoje pasakyta, kad čia gėris nugali blogį, todėl tai ir yra fantazija. Prie fantazijos reikėjo ir pasilikti, bet vis dėlto režisierius pradėjo fotografuoti realistiškai tikrame šių dienų Paryžiuje. Dėl to ir išėjo tikra kakofonija.

Filmas labai turtingai pagamintas, sunkte persunktas žvaigždėmis iki ekstravagantiškumo, kad net suklumpa po savo sunkia našta. Du fotografai, Claude Renoir ir Burnett Guffey, vienas su kitu lenktyniaudami, lyg pagal tą posakį apie dvi aukles ir kūdikį, stengėsi pralenkti vienas kitą efektais. To lenktyniavimo pasekmė aiški — baisus perkrovimas (panašiai, kaip ir jų fotografuojamos beprotės apsirengimas).

Turinys paprastas: beprotė suseka suokalbį pustuzinio gobšų turtuolių, norinčių pradėti gręžti alyvos šulinius po Paryžiumi. Senoji moteris naiviai griebiasi teisingumo, tikėdama pati viena sužlugdyti tarptautinių vagių gaują.

Visų aktorių vaidyba režisieriaus prabangiško ir labai lėto stiliaus buvo paveikta ir iškreipta. Fantazijos pasaulyje ne taip jau svarbią rolę vaidina intriga.

IDĖJOS IR ŽMONĖS

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

LIETUVIŲ KATALIKŲ CENTRAS

Po visą pasaulį išsisklaidę lietuviai katalikai, dažnai gyvendami tarp ne-lietuvių ir tarp nekatalikų, nori išlikti lietuviais ir katalikais. Tam tikslui jie steigė ir tebestigia lietuviškas parapijas, organizacijas, draugijas. Tokią veiklą skatino ir tebeskatina Šventasis Sostas, nes kiekvienas žmogus turi teisę garbinti Dievą sava kalba. Praktika rodo, kad ilgesnį laiką kuriai nors tautinei grupei išeivijoje neturint savo kunigo, galinčio į juos prabilti gimtąja kalba, žmonės pamažu visiškai nu-

tolsta nuo religijos. Tokiai veiklai pri-taria ir vietinės valdžios atstovai, nes jie žino, kad kiekviena tautinė grupė savo kalba, kultūra ir papročiais praturtina tą šalį, kurioje gyvena.

Laimingi tie lietuviai katalikai, kurie priklauso tikroms, gerai suorgani-zuotoms lietuviškoms parapijoms su tikrais lietuviais kunigais, kuriems lietuvybė nėra tik *malum necessarium*

— būtina blogybė, kurią dar šiek tiek reikia toleruoti, bet taip pat reikia stengtis, kad toji "blogybė" kaip galima greičiau pasibaigtų, kad visi susilietų į vieną masę su čiabuviais. Taip, jie tikrai yra laimingi, bet tokių laimingųjų nėra jau taip daug. Daugiausia lietuvių gyvena arba diasporoj, arba pusiau lietuviškose parapijose, kur nuolat reikia kovoti už savo prigimties teises. Vieni dar ilgiau sugeba pakovoti, kiti tuoj nelygioje kovoje palūžta su dideliais nuostoliais ir lietuvybei, ir katalikybei.

Taip pat įvairiose šalyse turime ir lietuviškas bei katalikiškas organiza-cijas, bet dažnai ir jų veikla merdi, nes trūksta gerų vadovų, trūksta tarp įvai-rių skyrių koordinacijos, trūksta pa-skatinimo, pagalbos, informacijos. Bet gana didelė lietuvių katalikų dalis yra visiškai neorganizuota. Jų padėtis vi-sais atžvilgiais yra dar blogesnė.

Tačiau veiksmo lėtumu režisierius priver-tė savo aktorius vaidinti, lyg jie visa tai imtų rimtai.

Katharine Hepburn labai gerai suvai-dina beprotę, tačiau ji, kaip ir kita vete-ranė aktorė Bette Davis, jau yra išvys-čiusi nusistovėjusias, sau charakteringas manieras. Danny Kaye puikiai atlieka skudurų rinkėjo vaidmenį, tačiau atrodo, kad jis čia pamėgdžioja patį save, vaidi-nusį Hans Christian Andersen. Gražuolis John Gavin visiškai sušaržavo dvasiškio charakterį. Duoda per daug "garo" ten, kur visai nereikia. Charles Boyer, Giu-lietta Masina, Margaret Leighton, Nanette Newman, Yul Brynner ir dar koks pustu-zinis žvaigždžių nėra vienas neprilygsta Edith Evans, senai aktorei, labai papras-tai suvaidinusiai seną damą ir pasirodžiu-siai labai patraukliai savo natūralumu.

S. Semėnienė

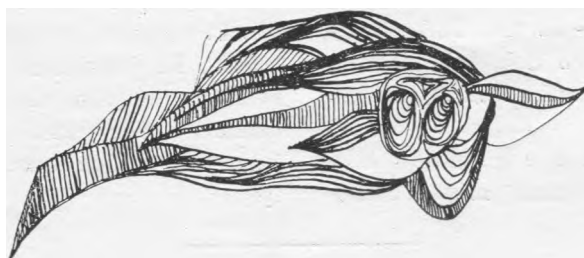
Neturime pamiršti ir mūsų brolių bei sesių katalikų, gyvenančių Lietuvoje, kur nėra religinės laisvės, kuriems taip pat reikalinga pagalba, o ją suteikti yra be galo sunku. Tačiau organizuota veikla ir čia galėtų padėti.

Tad, visa tai apžvelgus ir apsvačius, jau prieš keletą metų kai kuriems mūsų veikėjams kilo mintis steigti kokią nors centrą, kokią nors specialią instituciją, kuri jungtų visus lietuvius katalikus, koordinuotų jų veiklą, skatintų, informuotų ir padėtų, kad toji veikla labiau klestėtų, kad būtų lengviau nugalėti įvairias kliūtis.

Paskutinio Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacijos suvažiavimo metu buvo sudarytas specialus komitetas suorganizuoti tokiai institucijai, kuri rūpintųsi visame pasaulyje išsklaidytų lietuvių katalikų reikalais ir visus jungtų bendram darbui. Į šį Lietuvių Katalikų Organizacinį Komitetą buvo išrinkti šie asmenys: vysk. V. Brizgys (dvasios vadas), K. Kleiva (pirm.), kun. E. Abromaitis (vicepirm.), J. Matulionis (vicepirm.), kun. P. Garšva, M.I.C. (sekr.), M. Rudienė (įzd.), kun. J. Vaišnys, S. J. (statutui ruošti), S. Rauckinas (informacijai), kun. P. Barius, O.F.M. (narys). Jau yra paruošti ir išdiskutuoti statuto metmenys. Dabar laukiamos mūsų vyskupų informacijos, norint suderinti pasaulio lietuvių katalikų organizavimą su neseniai popiežiaus išleista instrukcija apie imigrantų dvasinį aptarnavimą.

Taip pat buvo kilusi mintis suorganizuoti ir Amerikos lietuvių katalikus, įsteigiant kokią nors religinę centrą. Šią mintį jau įvykdė Kanados lietuviai katalikai, neseniai įsteigę Kanados Lietuvių Katalikų Centrą. Tad kanadiečiai pralenkė amerikiečius, bet galutinis pagyrimo žodis jiems priklausys tada, kai pamatysime konkrečią tos naujos institucijos veiklą, nes, kaip kartais rodo praktika, parašyti statutą ir išrinkti valdybą dar yra ne viskas. Mes turime ir turėjome daug organizacijų su gražiais statutais ir valdybomis, bet kai kurios jų yra jau mirusios, o kitos merdi. Pavyzdys yra ir Amerikos Lietuvių Romos Katalikų Federacija. Ji yra atlikusi daug didelių darbų, bet dabar jau eilė metų, kai nepasižymi jokia ypatinga veikla. Ji tikrai merdi. Būtų tuščios pastangos mėginti tai neigti. Gal reikėtų atsisakyti sentimentų ir nebijoti šios garbingos, daug nuveikusios organizacijos gražiai palaidoti, jeigu jau ji yra pasenusi ir visiškai neveikli.

Dar yra ir kitas motyvas. Jeigu bus įsteigtas Amerikos Lietuvių Katalikų Centras ir šalia jo pasiliks Federacija, tai ar nebus bereikalingas duplikatas? Tai yra tik nuomonė, kurią reikėtų išdiskutuoti. Žinoma, jeigu atsirastų koks nors genijus, sugebąs merdėjančią Federaciją atgaivinti, tai tada vėl reikėtų pagalvoti, ar šalia jos reikalingas koks nors naujas centras. Juk tikrai nebūtų gera be reikalo skaldyti ir taip jau nelabai stiprias mūsų jėgas.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS

Dvidešimtmečio proga "Laiškai Lietuviams" skelbia straipsnio konkursą suaugusiems ir jaunimui. Suaugusiųjų konkursui paskirta tema: *Kuriuo keliu pasukti į kūrybingą ir vieningą darbą* (socialiniu, kultūriniu ir politiniu atžvilgiu). Jaunimo konkursui skiriama tema: *Jaunimas dabarty ir ateity*.

Suaugusiųjų konkurse gali dalyvauti visi, o jaunimo konkurse — moksleiviai ir studentai. Konkursui skirti straipsniai turi būti ne ilgesni kaip 3000 žodžių. Autorius pasirašo slapyvardžiu, į atskirą vokelį įdeda savo tikrąją pavardę, adresą ir telefoną, vokelį užlipina ir drauge su straipsniu atsiunčia "Laiškų Lietuviams" redakcijos adresu iki šių metų birželio mėn. 30 dienos. Suaugusiems yra skiriamos trys premijos: I — 100 dol., II — 75 dol., III — 50 dol. Jaunimo konkursui taip pat yra skiriamos trys premijos: I — 50 dol., II — 30 dol., III — 20 dol. Abiems konkursams bus dvi atskiros vertinimo komisijos, kurios bus paskelbtos vėliau. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose Lietuviams". Nespausdinti straipsniai bus gražinti autoriams. Jau turime šiuos premijų mecenatus: S. Semėnienė — 100 dol., V. Kuliešius — 100 dol. ir S. Rudokienė — 50 dol. Tad premijoms dar trūksta 75 dol., bet tikimės, kad ir šiam trūkumui užpildyti atsiras mecenatas.

Manome, kad bus naudinga šiek tiek plačiau paaiškinti minėtas kon-

kurso temas. Straipsnis turi atsakyti į šiose temose pateiktus klausimus, bet jo antraštės gali būti įvairios. Suaugusiųjų konkurse ne būtinai reikia atsakyti į visus tris klausimus, galima į temą atsakyti tik kuriuo nors vienu atžvilgiu (socialiniu, kultūriniu ar politiniu).

Rašant, kuriuo keliu pasukti į kūrybingą ir vieningą darbą, gal būtų naudinga mesti žvilgsnį į mūsų iki šiol nuėitą kelią, pagalvoti, ar jis buvo teisingas, pažiūrėti, kur jis mus nuvedė, kur mes dabar stovime, ką mums davė išeivijos gyvenimas, ar mes sugebėjome juo pasinaudoti ir jį panaudoti savo siekimams. Ką turėtume keisti, kuriuos kelius siūlyti, kad pagerėtų mūsų gyvenimas bei mūsų veikla socialiniu, kultūriniu ir politiniu atžvilgiu. Be abejo, į šias minėtas sritis įeina taip pat ir mūsų visuomeninis bei religinis gyvenimas. Straipsnyje galima trumpai paliesti įvairias gyvenimo sritis, bet galima apsiriboti tik kuria nors viena ir ją plačiau išnagrinėti.

Jaunimo konkurse, žvelgiant į jaunimą dabarty ir ateity, reikia pažiūrėti, koks mūsų jaunimas yra dabar, kokią jam įtaką yra padaręs ir daro dabartinis gyvenimas ir įvairios jo apraiškos, ką dabartinis jaunimas vertina, kuo žavisi, ko siekia, kokia bus jo ateitis. Ko jaunimas siekia riaušėmis, maištais, revoliuciniu nusiteikimu? Ar galima tikėtis, kad dabartinis mūsų jaunimas pajėgs sukurti gražesnę ateitį?

LIETUVIŲ KALBOS PASKAITOS ČIKAGOS UNIVERSITETE

Jau susitarta su Čikagos universiteto humanitarinių mokslų fakultetu, kad nuo ateinančio rudens bus įvestos lietuvių kalbos paskaitos. Lietuvų Fondas prižadėjo šiam tikslui skirti po 5000 dol. per trejus ateinančius metus. Tikimės, kad bus ne tik elementarinės paskaitos lietuvių kalbos visai nemokantiems svetimtaučiams, bet aukštesnis lietuvių kalbos kursas mūsų lietuviams studentams. Iš tų elementarinių paskaitų, be abejo, mums nebūtų daug naudos, nebent tik tiek, kad jau būtų į šį žinomą universitetą įkelta koja su viltimi ateityje pasiekti daugiau. Jeigu viskas gerai seksis, jeigu nepritruks studentų, tai universiteto vadovybė po trejų metų jau nereikalausianti iš lietuvių tos metinės 5000 dol. paramos. Šio kurso studentai gaus pilnus kreditus, tad manome, kad mūsų studijuojantis jaunimas mielai imsis lituanistinių studijų Čikagos universitete.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Vaižgantas. RIMAI IR NERIMAI. Išleido Čikagos Pedagoginis Lituanistikos Institutas, sakydamas, kad šis leidinys bus "mažas paminklas dideliui žmogui Vaižgantui jo gimimo šimtaisiais metais". Knygą redagavo Domas Velička. Žodynėlį sudarė Rimas Černius. Apipavidalinimą prižiūrėjo Adolfas Valeška. Spaudos darbus atliko Morkūno spaustuvė. Knygos mecenatas — Lietuvių Tautinės Sąjungos Cicero skyrius. 56 psl., kaina 2 dol.

Vaižgantas. TIESIANT KELIĄ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBEI. Redagavo Domas Velička. Išleido Čikagos Pedagoginis Lituanistikos Institutas. Mecenatė — Asta Veličkaitė. 40 psl., kaina 1 dol.

Rimas Vėžys. RAIDĖS LAIKO GRIAUČIUOSE. Humoristiniai eilėraščiai. Išleido Algimanto Mackaus Knygų Leidimo Fondas 1969 m. Aplanas Vytauto Virkau. Kieti viršeliai, 96 psl., kaina 4 dol.

LITUANUS, Vol. 15, No. 2. Redaguoja Antanas Klimas ir Ignas Skrupskelis. Šiame numeryje rašoma apie mūsų filosofus: Antaną Maceiną ir Juozą Girnių.

MŪŠŲ SPARNAI, Nr. 27. Lietuvių evangelikų reformatų žurnalas. Redaguoja Jokūbas Kregždė, 2439 W. 51 St., Chicago, Ill. 60632.

SVEČIAS, Nr. 6. Lietuvių evangelikų liuteronų laikraštis. Redaguoja kun. Ansas Trakis, 6620 S. St. Louis Ave., Chicago, Ill. 60629.

TAUTINĖS STOVYKLOS FILMAS

Algimanto Kezlo, S. J., susuktas V-tosios skautų tautinės stovyklos filmas bus pirmą kartą rodomas Čikagoje, Jaunimo Centre, kovo 14 d. 7:30 val. vak. Vėliau filmas bus rodomas ir kitose lietuvių kolonijose.